

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta humanitních studií

**Současná metalová subkultura v České republice pohledem
jejích členů: význam vizuálních prvků a reflexe reakcí
většinové společnosti**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Martin Heřmanský

Kristýna Hanzalová

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28.6.2012

.....

Kristýna Hanzalová

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Martinu Heřmanskému, svým informátorům a Oldovi Hanušovi.

OBSAH

ÚVOD	5
METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU	7
Techniky sběru dat	7
Výzkumný vzorek	7
Analýza dat	8
Etika výzkumu	9
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	10
Reflexe literatury	12
HISTORIE METALU	14
Hudební styly metalu	16
Metalová subkultura	19
Metal v ČSSR	22
Metal po roce 1989	24
INTERPRETACE DAT	26
Styl a vizuální prvky	26
Význam vizuálních prvků pro členy metalové subkultury	29
Vizuální prvky a identita	34
Hudba a identita	38
Metal jako životní styl	41
Metalista a většinová společnost	44
ZÁVĚR	49
BIBLIOGRAFIE	52
PŘÍLOHY	
Příloha č. 1 – Okruhy otázek k rozhovoru	
Příloha č. 2 – Obrazová příloha	

ÚVOD

Předmětem mého výzkumu je metalová subkultura v České republice v současnosti, se zaměřením na chápání příslušnosti k subkultuře ze strany samotných metalistů, a to zejména prostřednictvím vizuálních prvků, jako je oblečení, účes apod. Dále pak budu sledovat zkušenosti příslušníků subkultury s reakcemi většinové společnosti a to, jak se k takovým zkušenostem staví sami metalisté (do jaké míry je pro ně důležité, jak na ně majorita reaguje) a jestli tyto zkušenosti zpětně ovlivňují chování členů subkultury vůči majoritě (tedy jestli se na jejich základě např. snaží bojovat proti předsudkům, pokud se s nimi setkávají, nebo případné negativní reakce ignorují atd.).

Inspirací pro tento výzkum byly vlastní zkušenosti s názory a reakcemi některých lidí mimo tuto subkulturu, kteří často bez konkrétního důvodu buď ztotožňují metalisty se satanisty¹, nebo se jich dokonce bojí a považují je za agresivní, což v některých případech může vycházet právě z chybného pochopení vzhledu metalistů lidmi, kteří této subkultuře nerozumí – černé oblečení, hororové obrázky, výrazné kovové ozdoby a další vizuální prvky mohou vyvolávat podobné asociace, avšak to nemusí znamenat, že je stejně chápou i ti, kteří je nosí. K postoji k metalistům ze strany většinové společnosti, který se zdá být veskrze negativní a rezervovaný, přispívá i velmi často negativní způsob zobrazování členů této subkultury v médiích. Jako rockerka mám k metalové hudbě i subkultuře poměrně blízko, proto mohu často vidět, jaký rozdíl je mezi přesvědčením některých lidí, kteří metalu nerozumí, a metalem (osobně jsem se například setkala s chápáním metalového gesta „paroháče“² jako něčeho vulgárního či se strachem z metalistů). Zdá se, že v porovnání s jinými hudebními subkulturami je pověst metalistů mezi většinovou společností nevalná a často založená na zkreslených informacích.

¹ Z vlastní zkušenosti mohu říci, že satanisty však přitom mnohdy nesprávně chápou jako jakousi extremistickou sektu provádějící děsivé obětní rituály, jak jsou často zobrazováni v médiích většinou v souvislosti s vraždami a jinými trestnými činy, přestože nejde o běžnou součást satanismu a satanisté se od takovýchto extremistů zpravidla distancují. I když tedy určitý počet satanistů zejména v rámci black metalu existuje, neznamená to, že se tito lidé nutně chovají tak, jak popisují mnohé stereotypy rozšířené mezi většinovou společností. Jedna z mých informátorek, která je satanistka, komentuje násilí založené na satanismu takto: „*To jsou psychopati! To samý máš nějaký vraždící islamisty, jsou to furt psychopati. Pořád jsme normální lidi ... nejsme nějaký vyšinutý pacienti, který by měli doma ukřižovaný kočky... hlavou dolů.*“ (K nejrozšířenější formě satanismu a odmítání rituálního násilí viz např. cs.wikipedia.org/wiki/LaVeyův_satanismus, www.cirkevsatanova.cz.)

² Existují různá vysvětlení původu „paroháče“: podle jednoho z nich měl toto gesto poprvé použít Gene Simmons z Kiss, podle jiných pak Ronnie James Dio, přičemž jedna teorie tvrdí, že k tomu došlo, když chtěl na koncertě pozdravit fanoušky, zatímco třemi prsty držel trsátko (to samé se někdy říká i o Simonsovi), jiná zase to, že gesto používala jeho italská babička jako ochranu před zlými pohledy (což však přímo potvrdil i Dio). Lidé mimo metalovou subkulturu někdy spojují toto gesto se satanismem, zatímco další lidé z metalové subkultury něco takového odmítají. V každém případě „paroháče“ ukazuje v souvislosti s rockovou hudbou již kreslená postavička Johna Lennona na albu *Yellow Submarine* z roku 1969.

Cílem tohoto výzkumu je tedy zjistit nejen to, jak subkulturu, příslušnost k ní a s tím spojené prvky stylu chápou samotní členové subkultury, ale také, s jakými názory a reakcemi okolí se setkávají a jaký k nim zaujímají postoj, a zároveň tak zjistit, zda je výše popsané pojetí metalové subkultury lidmi mimo ni pouze ojedinělé, nebo jde o nějakou formu rozšířeného předsudku, se kterou se její členové běžně setkávají.

V první části práce přiblížím metodologii a některé teoretické koncepty, které souvisejí s předmětem výzkumu a z kterých budu vycházet, v druhé části pak stručnou historii metalu jako hudebního žánru a jeho jednotlivé styly, základní informace o subkultuře spojené s metalem a specifickou situací českého metalu a metalové subkultury od jejích počátků v 80. letech. Empirická část práce sestává z popisu různých vizuálních prvků stylu metalové subkultury na základě poznatků poskytnutých informátory a interpretace rozhovorů.

METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak v současnosti členové metalové subkultury v České republice chápou příslušnost k této subkultuře a jaký význam přiřkládají různým, zejména vizuálním prvkům svého subkulturního stylu (v tom smyslu, jak byl definován Hebdigem, viz kapitola „Teoretická východiska“). Současně budu zjišťovat, jaké zkušenosti mají s reakcemi svého okolí, co se týče jejich stylu a příslušnosti k metalové subkultuře, a jestli je tyto zkušenosti nějakým způsobem ovlivňují. Výzkumné otázky je tedy možné formulovat takto:

- jak členové metalové subkultury chápou příslušnost k této subkultuře?
- jaký význam má metalový styl, zejména jeho vizuální prvky, a jak souvisí s chápáním příslušnosti k subkultuře?
- jaké mají zkušenosti s reakcemi většinové společnosti na svůj vzhled, popř. skutečnost příslušnosti k metalové subkultuře?
- jak se k těmto zkušenostem staví, resp. jak ovlivňují jejich jednání?

Techniky sběru dat

Pro výzkum jsem využila metody kvalitativního rozhovoru. Jde o rozhovor polostrukturovaný, v kterém jsou předem definovány okruhy, které budou tazatele zajímat, avšak informátor má větší prostor pro vyjádření; také je možné ověřit, zda dotyčný porozuměl otázkám (Hendl, 2005). Pro můj výzkum je výhodou, že v tomto typu rozhovoru je možné přizpůsobit otázky jednotlivým informátorům.

Rozhovory vznikaly od konce listopadu 2011 do začátku června 2012. Všichni oslovení metalisté (se kterými jsem se domlouvala většinou prostřednictvím e-mailu) s rozhovorem ochotně souhlasili, pouze jeden z nich z nejasného důvodu přestal komunikovat, takže se rozhovor neuskutečnil. Rozhovory trvaly přibližně v rozmezí od 40 do 60 minut a probíhaly ve většině případů v kavárně či hospodě, v jednom případě u informátorky v zaměstnání a v jednom případě doma u našeho společného kamaráda.

Výzkumný vzorek

Jelikož nejsem sama členem dané subkultury, neznala jsem dostatečné množství vhodných informátorů, a proto jsem částečně využívala techniku „sněhové koule“, kdy výzkumník zvolí jednoho nebo několik informátorů, kteří mu pak poskytují kontakty na další vhodné informátory – členy své skupiny (Hendl, 2005; Disman, 1993). Hlediskem pro zahrnutí do výzkumu byla skutečnost, že dotyčný se považuje za člena metalové subkultury a žije v České republice. Věková hranice nebyla předem stanovena, mým záměrem však bylo nalézt takové informátory, kteří se v metalové subkultuře již nějakou dobu pohybují, přičemž docílit věkově sourodé skupiny.

Vzorek tvoří celkem deset informátorů. Věk informátorů se pohybuje mezi 18 – 33 lety. Většina z nich žije v Praze, ti kteří zde nežijí, se zde však často vyskytují,

studují zde nebo zde pracují.³ Většina z informátorů studuje vysokou školu, jedna informátorka je v posledním ročníku gymnázia, tři z informátorů pracují. Většina informátorů, kteří studují, zároveň při studiu v menší či větší míře pracuje. V následujícím přehledu kromě věku a současného zaměstnání či druhu studia informátorů uvádím také to, kdy daný informátor začal poslouchat metalovou hudbu (přičemž u některých z nich tomu předcházela rocková hudba, popř. punk, jiní začínali přímo u metalu).

Markéta, 18 let, studuje gymnázium, metal poslouchá přibližně od 10 let

Snape, 27 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 15 let

Johanna, 25 let, pracuje jako lékařka, metal poslouchá přibližně od 12 let

Dan, 21 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 13 let

Míša, 21 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 14 let

Standa, 25 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 10 let

Martin, 23 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 15 let

Mephisto, 24 let, studuje VŠ, metal poslouchá přibližně od 10 let

Lilith, 26 let, pracuje jako barmanka, metal poslouchá přibližně od 15 let

Bizzaro, 33 let, pracuje v bance, metal poslouchá přibližně od 9 let

Okruhy otázek, na které jsem se informátorů v rámci rozhovorů dotazovala, jsou uvedeny v příloze.

Analýza dat

Rozhovory, nahrávané na diktafon, jsem přepisovala doslovně. Pro analýzu získaných dat jsem zvolila metodu otevřeného kódování, přičemž zvolené postupy výzkumu vyžadují, aby byla analýza prováděna souběžně se sběrem dat (Silverman, 2000).

Otevřené kódování spočívá v označování a kategorizaci pojmů na základě studia získaných údajů; rozebráním údajů na samostatné části a následným porovnáním zjišťujeme podobnosti a rozdíly, abychom mohli podobné pojmy zařadit do vytvořených kategorií. Pojmy a kategorie se vytvoří v průběhu výzkumu na základě toho, jaká data poskytnou rozhovory (Strauss, Corbinová, 1999). Nedostatkem této metody však je, že tříděním jednotlivých údajů během kódování jsou data oddělována od celkového kontextu (Heřmanský, 2009).

Analýzovaný text je třeba nejprve rozdělit na části, které budou následně označeny kódy, které popisují jejich význam, a to kódy deskriptivními, označujícími, o čem explicitně hovoří určitá výpověď, a interpretativními, popisujícími, jaký význam tato pasáž má (Heřmanský, 2009). V případě mého výzkumu byly těmito jednotkami různě obsáhlé části textu, které jsem označila přibližně dvaceti popisnými kódy (např.

³ Bydliště v Praze jsem nepovažovala za tolik důležitý aspekt z toho důvodu, že koncerty a festivaly, které tvoří značnou část „společenského života“ metalistů, se konají na různých místech republiky a setkávají se na nich také metalisté z různých oblastí, takže lokální scény nemají takovou důležitost v souvislosti s předmětem tohoto výzkumu, část mých informátorů i metalistů všeobecně se v takových scénách navíc nepohybují.

„význam vzhledu“, „volba vzhledu“, „podstata metalu pro informátora“ ...) a následně větším množstvím kódů interpretativních.

Etika výzkumu

Jelikož tento výzkum pracoval s lidmi, bylo zapotřebí jejich informovaného souhlasu (Punch, 2008) se zahrnutím do výzkumu po seznámení s tím, jak bude výzkum probíhat, jaké jsou jeho cíle a jak budou sbírána, zpracována a využita data, která informátoři poskytnou. Vzhledem k tomu, že nebylo zapotřebí zjišťovat citlivá data zúčastněných osob, informovaný souhlas byl ústní. Všichni informátoři souhlasili s pořízením zvukového záznamu a s uvedením křestního jména či přezdívky a dalších poskytnutých údajů v této práci.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Jako subkultura je označována specifická skupina s vlastním souhrnem hodnot, norem a vzorů chování, které je vlastní specifický životní styl, vymezující tuto skupinu v rámci nějakého širšího společenství, jehož součástí tato skupina je, tedy zejména dominantní kultury (Smolík, 2010). Zároveň je však subkultura nedílnou součástí dominantní kultury (Heřmanský, Novotná, 2011). Tak je tomu také v případě subkultury metalistů. Subkultura bývá samotnou majoritou chápána jako odlišná, někdy i deviantní (Smolík, 2010). Jak tvrdí Peter Wicke, termín „subkultura“ byl výrazně zdiskreditován na konci šedesátých let, kdy se studentské hnutí a jeho subkulturní odnož Hippies interpretovaly ve smyslu „podvrtné kultury“ (1987). Subkultura je pro své členy důležitým prvkem identity a umožňuje jim sdílet společně mnoho věcí, jako je právě hudba – sdílená hudba je hlavním prvkem, na jehož základě je identita skupiny konstruována v hudebních subkulturách (Heřmanský, Novotná, 2011).

Důležitým znakem subkultury je zřetelné odlišení od majoritní kultury (Maříková, Petrušek, Vodáková a kol., 1996), a to souvisí právě s vizuálními atributy a obecně stylem, což jsou konzistentní charakteristické rysy, které jsou vzorem v určitém společenském prostředí (Maříková, Petrušek, Vodáková a kol., 1996).

Metalová subkultura je především subkulturou založenou na konkrétním hudebním žánru. V mnoha subkulturách je právě hudba vyjadřovacím prostředkem prožívaných každodenních zkušeností. Podle Wickeho nelze mimo tento kontext pochopit rockovou hudbu – a právě z té metal vychází. S hudbou pak v případě subkultur spojených s rockem korespondovaly i specifické vizuální znaky: „Subkultury rozvinuly svévolným nakombinováním bezvýznamných každodenních předmětů materiální kontext kulturního chování, který byl dostatečně stabilní, aby mohl upevnit ony hodnoty a významy, které pro ně hudba ztělesňovala.“ (Wicke, 1987:66). Při vytváření stylu subkultury získávají obyčejné předměty nový význam a jsou umísťovány do nových kontextů; jeden předmět tak může mít různé významy v rámci většinové společnosti a v rámci subkultury. Styl subkultury však není zcela homogenní a umožňuje jejím členům volit a kombinovat dané prvky podle vlastního uvážení (Heřmanský, Novotná, 2011).

Také Dick Hebdige hovoří o stylu, tedy souhrnu specifických prvků vzhledu, jako je například oblečení, dále pak hudby, typického jazyka, chování atp., jako prostředku záměrné komunikace členů subkultury se svým okolím a dominantní kulturou a jako vyjádření sebe sama ze strany subkultury. Styl odlišuje subkulturu od zbytku společnosti a značí příslušnost k určité skupině; prostřednictvím stylu subkultura dává najevo svou identitu. Významy jednotlivých prvků stylu pro konkrétní členy skupiny se mohou nicméně různit. Může se stát, že zprvu neobvyklé či pobuřující (protože subkultura představuje zpochybnění symbolického řádu) vizuální atributy a znaky určité subkultury po nějaké době její existence proniknou i dominantní kultury

jako masově vyráběné zboží, přičemž však velmi často mizí jejich původní význam. Současně přestává být subkultura vnímána jako ohrožující a je nějakým způsobem zařazena do struktury dominantní společnosti (Hebdige, 1979). Na skutečnost pronikání subkulturních prvků do hromadné výroby poukazuje rovněž Wicke (1987); v současnosti se dotýká i metalové subkultury, i když v poměrně malé míře.

David Muggleton (Muggleton, 2000, In: Heřmanský, Novotná, 2011) upozorňuje na to, že v současnosti dochází k tomu, že styly jednotlivých subkultur, zejména vizuální prvky, se mezi sebou mísí a ve srovnání s minulostí (70. a 80. lety 20. století) tak konkrétní subkultury nejsou z hlediska stylu tak výrazně vymezené – proto je označuje jako post-subkultury. Záleží na jednotlivci, jak prvky stylu nakombinuje (Heřmanský, Novotná, 2011).

Podle teorie symbolické interakce je oblečení a další vizuální prvky formou komunikace, symbolickou interakcí, a zejména v moderní době je možné široké sdílení takto přenášených informací ve veřejné sféře. To však s sebou zároveň nese možnost dezinformace, nepochopení a mylné interpretace přijímaného sdělení; na jedné straně je „budování vzhledu za účelem vyjádření určité identity“, na straně druhé pak způsob interpretace určitého vzhledu lidmi, kteří nejsou členy dané skupiny (Muggleton, Weinzierl, 2003:124). To, jaký názor na danou subkulturu si vytvoří členové většinové společnosti, mohou v moderní společnosti ovlivňovat média. Ta poskytují skupinám představy o jiných skupinách, ale také zpětně podávají obraz vlastní skupiny jejím členům. Navíc mnohé z toho, co je zakódováno v určité subkultuře, již předtím bylo ve větší či menší míře vystaveno nějaké formě mediálního zpracování. Může se stát, že velkou část své ideologické podstaty sdílí subkultura s dominantní kulturou, a že si osvojuje styly a ideologie běžně se objevující v médiích, aby si vytvořila vlastní alternativní identitu (Hebdige, 1979).

Subkulturní ideologie, tedy hodnoty, normy a postoje specifické pro danou subkulturu, je utvářena v kontextu většinové ideologie, například reinterpetací některých jejích prvků, jako je tomu například v punku (Heřmanský, Novotná, 2011). Na příkladu subkultury Teddy Boys ukazuje Dick Hebdige, že každá subkultura reprezentuje specifický okamžik, je „konkrétní odpovědí na konkrétní řadu okolností“ (Hebdige, 1979:84) a problémů typických pro určitý historický moment; to vede k tomu, že jedna subkultura se může v průběhu času v různých aspektech lišit, jelikož reaguje v různých kontextech na různé okolnosti, které je umisťují do různých vztahů k dominantní kultuře i kulturám dalším (1979). Jedna subkultura se liší také s geografickým umístěním (často i na lokální úrovni), jelikož při svém šíření z místa původu se adaptuje na konkrétní podmínky dané oblasti (Heřmanský, Novotná, 2011). Proto se ve svém výzkumu budu zaměřovat pouze na současnost a omezenou oblast České republiky.

Mezi ideologií a stylem může existovat určité napětí, vycházející z rozdílné důležitosti, která je těmto složkám přisuzována jednotlivými členy subkultur, kdy u konkrétních osob může být tato důležitost rozdílná; zatímco pro některé mladší příslušníky subkultur může být důležitější složkou styl, u jedinců pohybujících se v subkultuře delší dobu to bývá ideologie; tyto rozdíly pak mohou ovlivňovat to, jak se tyto dvě skupiny uvnitř subkultury navzájem chápou (Heřmanský, Novotná, 2011).

Jak uvádí Linda Andes, míra a způsob vazby k subkultuře se u jejích příslušníků mohou lišit, například podle pohlaví; podle některých výzkumů je participace dívek v subkulturách, zejména subkulturách mládeže, nižší, než je tomu u chlapců, a zakládá se spíše na socializaci či módě; například v případě punku však kritika poukazuje na to, že tyto výzkumy byly založeny na genderově zkrácené definici subkultury, která dává do popředí chování a styl chlapců, přičemž dívky vyjadřují svou příslušnost k subkultuře jiným způsobem. Stupeň participace se liší také s jednotlivci – členy subkultury je možné rozdělit na ty, kteří se nachází v jejím centru a výrazně se zde angažují, a na ty nepříliš zainteresované, kteří naopak stojí na okraji subkultury. Tato míra participace v subkultuře se může lišit také u jednotlivce v průběhu času (Andes, 1998).

Smolík uvádí, že velký rozvoj subkultur mládeže nastal po 2. světové válce zejména ve Velké Británii a v USA, odkud se pak šířily do dalších zemí, s případnou modifikací původní subkultury. V České republice v průběhu 90. let existují téměř všechny subkultury, které jsou běžné v zahraničí; subkultury mládeže se v ČSSR sice objevovaly již před rokem 1989, avšak „jakékoli projevy mládeže, mimo vyhrazené a státem podporované aktivity, vzbuzovaly nedůvěru, podezření a byly často označeny za provokaci, či přímo protistátní činnost“ (Smolík, 2010:17).

Reflexe literatury

Odborná literatura v oblasti sociálních věd se problematice metalové subkultury příliš nevěnuje (s výjimkou zaměření na konkrétní specifické metalové styly jako extrémní death či black metal a jejich posluchače, a práce z oblasti psychologie a sociální pedagogiky). Co se týče popularizační literatury, existuje v této oblasti jen málo titulů, kde jsou informace navíc často značně zjednodušené nebo i nepřesné. Absence literatury k tématu platí v ještě větší míře pro tituly v českém jazyce; zde v podstatě neexistuje ani popularizační literatura. V současnosti jedinou obsáhlejší práci v českém jazyce, která se zaměřuje na metalovou subkulturu jako celek ze sociologicko-antropologického pohledu, je diplomová práce Lukáše Peterka *Životní styl a hodnotová orientace metalové subkultury* (2011). Při vytváření koncepce práce jsem tedy vycházela i z prací pojednávajících o jiných subkulturách (např. Kristýna Klozarová: *Vizuální atributy punkové subkultury v Československu, respektive v České republice a na Slovensku*, 2006), v případě popisu českého metalu a metalové subkultury také z literatury pojednávající o tuzemské alternativní kultuře všeobecně (např. Miroslav Vaněk: *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém*

Československu 1956 – 1989), a z internetových zdrojů. Protože jsem nenalezla žádné vhodné zdroje ani o metalu jako hudebním žánru (existuje pouze nepříliš velké množství popularizační literatury, která předkládá mnohdy značně nepřesné informace a o některých věcech se vůbec nezmiňuje), především v části práce pojednávající o historii metalu vycházím částečně z vlastních znalostí (sama metal poslouchám a jako rockerka se již dlouhou dobu zajímám o historii této hudby), při popisu některých z metalových stylů také z článků na wikipedii, které poskytovaly nejobsáhlejší a nejužitečnější popis, který se vyskytoval na internetu, protože je zjevně vytvořili sami metalisté nebo lidé, kteří se v oblasti této hudby pohybují. Abych se vyvarovala možného nepřesného zařazení kapel k jednotlivým stylům (o problémech souvisejících s označováním tvorby kapel viz kapitola „Hudební styly metalu“), zvolila jsem ty neznámější kapely nebo takové, jejichž hudbu dobře znám; v ostatních případech jsem zařazení každé kapely ověřovala podle několika internetových zdrojů (metalová internetová fóra, webové stránky kapel apod.). Jelikož neexistuje literatura zabývající se přímo vizuálními atributy metalové subkultury, při popisu některých z těchto atributů v teoretické části práce jsem vycházela z vlastních vědomostí, avšak jelikož nejsem sama členem metalové subkultury a chtěla jsem se vyhnout možným nepřesnostem při detailnějším popisu, je tento popis pouze stručný a zabývá se spíše vývojem metalového stylu, přičemž téma vizuálních prvků je pak více rozvedeno v empirické části práce na základě údajů poskytnutých informátory.

HISTORIE METALU

Metal se objevuje ve Velké Británii a Spojených státech na přelomu 60. a 70. let. Vychází z hard rocku a typické jsou pro něj elektrické kytary a jejich výrazný zvuk, riffy a sóla, těžký zvuk baskytary a často rychlá, někdy značně složitá hra na bicí (bicí souprava mnohdy sestává z velkého množství různých bubnů, činelů a rozličných dalších součástí; bývá často o mnoho větší než v klasickém rocku, někteří bubeníci používají dva basové bubny nebo dvojitý pedál); hudba je značně hlasitá.⁴ Zejména v úplných počátcích metalu se používal pojem „heavy metal“ pro hardrockovou hudbu, která se některými výše uvedenými prvky od tehdejšího klasického rocku a hard rocku odlišovala; v tomto pojetí se tak jako heavy metal dá označit tvorba mnohých z dnešního pohledu jednoznačně hardrockových kapel (např. Led Zeppelin), v jejichž hudbě se začaly objevovat pouze některé hudební prvky, které se později staly typickými pro metal jako samostatný hudební žánr. Zatímco v anglicky hovořících zemích se dnes jako „heavy metal“ často označuje celý žánr, u nás se zejména neformálně pro tento účel používá spíše výraz „metal“, zatímco „heavy metal“ je chápán jako jeden ze stylů žánru, totiž klasický metal, tedy klasický raný metal nebo pozdější či současný metal, jehož hudební postupy se výrazněji neliší od tohoto raného metalu nebo hudby některých kapel Nové vlny britského heavy metalu (ta je zmíněna níže), jejichž hudba je rychlejší a v některých ohledech tvrdší, než raný metal, ale celková hudební forma zůstává v podstatě stejná⁵. V této práci budu pojmy používat posledním uvedeným způsobem.

Metalové prvky se začaly objevovat v tvorbě rockových a hardrockových kapel a hudebníků jako Blue Cheer, Deep Purple, Led Zeppelin, Cream, Iron Butterfly, The Yardbirds, Scorpions, Jimi Hendrix, Uriah Heep, Grand Funk Railroad, UFO, Blue Öyster Cult, Steppenwolf, Kiss a dalších; na počátku historie metalu jako samostatného žánru však stála zejména britská kapela Black Sabbath. Některé z rockových kapel sice použily metalové prvky ještě dříve, než oni (např. Blue Cheer) a Black Sabbath naopak nehráli pouze heavy metal, už to však mnohem spíše než rocková kapela, která hraje metal, byla metalová kapela⁶. Zajímavostí je, že „heavy sound“ této kapely je způsoben

⁴ Tyto znaky se však nemusí vyskytovat současně, což platí zejména pro některé metalové styly, které vznikly v pozdější době (např. post-metal apod.).

⁵ Heavy metal ve smyslu metalového stylu je vlastně jakousi obdobou klasického rocku v rockové hudbě (kde však nejde o označení samostatného stylu), přičemž příliš nezáleží na tom, nakolik je daná hudba „heavy“, ale na hudebních postupech, které zůstávají do značné míry tradiční (původní) metalové bez stylových úprav (jakými je například extrémně vysoká rychlost hry na bicí, growling, psychedelické prvky apod.), takže se hudba nedá zařadit do žádného ze stylů, které se vytvořily po klasickém metalu. Jen málo kapel je však čistě heavymetalových, často hrají současně další metalové styly.

⁶ Určit první heavy metalovou kapelu je obtížné a názory se různí, i když většina hudebníků i fanoušků se shoduje na tom, že nejvýraznější roli v při utváření celého žánru měli právě Black Sabbath. Mnozí například za první heavy metalovou kapelu považují Blue Cheer, kteří nahráli typicky heavy metalovou skladbu již v roce 1968, kdy byla kapela Black Sabbath teprve založena. Jednalo se o coververzi skladby Summertime Blues od Eddieho Cochran.

i skutečností, že Tony Iommi v důsledku zranění ruky nemohl hrát na kytaru běžným způsobem, musel ji podladit a používat specifické hmaty, což způsobilo typický zvuk. Jak uvádí Smolík, „před *Black Sabbath* označovalo slovo 'heavy' spíše pocit než specifický hudební styl. Ve slovníku hippies popisovalo cokoli, co mělo silnou nebo opojnou atmosféru“ (Smolík, 2010:208). *Black Sabbath* nejenže se dají jako metalová kapela označit co se týče hudební stránky, ale objevuje se u nich ve značné míře také prvek, který je v metalu poměrně častý – téma magie a mysticismu, což ve své době vyvolalo také výraznou kritiku v církevních kruzích. Všeobecně platí, že metal zpočátku nebyl přijímaný většinovou společností, a jak uvádí Peterek, v komerčních sdělovacích prostředcích pro něj nebylo místo v důsledku obav z pohoršených reakcí společnosti, protože byl příliš hlučný a dekadentní (Peterek, 2011).

Zhruba okolo poloviny 70. let a dále se zejména ve Velké Británii, ale i v USA, objevují nové kapely hrající metal (Judas Priest, Iron Maiden, Motörhead, Venom, Quiet Riot, Van Halen, Def Leppard a další, později více či méně glam metalové kapely jako Twisted Sister, Mötley Crüe, Poison, W.A.S.P.), jejichž styl hry se liší od počátečního metalu pominutím zbytků bluesových prvků, které se vyskytovaly v raném metalu, a vyšší rychlostí hry (tempo raného metalu bylo poměrně pomalé), u některých kapel se začaly objevovat prvky samostatných nových metalových stylů (např. speed metalu). Co se týče Velké Británie, kde se kapely hrající takovou hudbu začaly objevovat jako první, je tento trend známý jako New Wave of British Heavy Metal, Nová vlna britského heavy metalu. S výjimkou počátku osmdesátých let, kdy zejména v USA v rámci celospolečenské hudební scény metal na nějakou dobu výrazněji odsunula do pozadí vlna disca (Christe, 2005) se potom tento hudební žánr poté stává stále oblíbenějším (v polovině osmdesátých let jsou zvláště v USA populární zejména glam metalové kapely), postupně se stále více šíří po celém světě – v Evropě byl podle Smolíka populární zejména v NSR a Švýcarsku (Smolík, 2010), objevuje se v médiích (od roku 1987 (http://www.mtv.com/shows/headbangers_ball) začíná MTV vysílat pořad věnovaný pouze metalu a hard rocku – *Headbangers Ball*), začínají vycházet speciální časopisy (počátkem 80. let například britské *Kerrang!* a *Metal Hammer*), konají se metalové festivaly; metal získává více a více posluchačů různého věku a z různých společenských vrstev a současně se vyvíjejí nové metalové styly. V této situaci došlo k tomu, že část metalových fanoušků i muzikantů tuto popularitu odsoudila a metal se tak v podstatě rozdělil na jakýsi střední proud (tehdy zejména glam a heavy metal) a underground (např. black metal). I v současné době v zásadě platí, že některé z metalových stylů, které jsou uvedeny níže, jsou více undergroundové, než jiné, a to jak v rámci metalu jako hudebního žánru, jak je patrné například v metalových a rockových médiích s širším zaměřením (například pagan metal je možné označit jako undergroundový směr, naopak klasický heavy metal se za underground považovat nedá)⁷, tak s určitými rozdíly také co se týče mainstreamové hudební scény (pro kterou

⁷ I některé z jednotlivých stylů, například black nebo death metal, zahrnují ještě vlastní underground.

underground zahrnuje větší množství stylů). Některé původně undergroundové styly se staly rozšířenějšími a známějšími v průběhu času.

Hudební styly metalu

Metal se dá rozdělit do různých stylů. Ty se však u jednotlivých kapel velmi často navzájem prolínají nebo kombinují a mnohé z uvedených kapel se tak dají zároveň zařadit do několika stylů. Některé ze stylů také navazují na ty dřívější, takže se v začátcích svého vývoje objevují společně s nimi, nebo se navzájem ovlivňují (v současnosti např. post-metal, sludge a stoner metal). Někdy je tak velmi těžké tu kterou kapelu zařadit do určitého stylu, nebo i do žánru (mnoho kapel hraje metal i rock současně nebo se v hudbě rockových kapel objevují jen některé metalové prvky – typicky metalový zvuk kytary apod.). Někdy může jeden termín označovat dva podobné styly (jako experimentální metal jsou někdy popisovány jak post-metal, tak avant-garde metal, přestože se jedná o odlišné styly, i když jsou si v mnohém podobné). Podle Roberta Walsera „záleží na úhlu pohledu“, a různí posluchači mohou jednu kapelu posuzovat odlišnými způsoby (Walser, 2000, In: Peterek, 2011).

Speed metal se objevuje v polovině 70. let. Jeho tempo a rytmus je výrazně rychlejší, než u klasického heavy metalu, jinak se mu podobá. Částečně sem patří Judas Priest, Metallica, Motörhead, Venom a Helloween a v zásadě většina zejména prvních thrash metalových kapel, jelikož thrash i power metal z tohoto stylu vychází.

Glam metal se objevuje koncem 70. let, největšího úspěchu však dosahoval v polovině let osmdesátých (Quiet Riot, Poison, Twisted Sister, Mötley Crüe, W.A.S.P. a další). Co se týče hudební stránky, vychází z klasického heavy metalu, může také zároveň využívat prvky popové hudby; někdy se tomuto stylu říká „pop metal“. Specifická je často zejména vizuální podoba, která vychází z glam rocku: hudebníci při vystoupeních používají make-up, nápadné a extravagantní oblečení a doplňky (punčochy, dámské oblečení, flitry, lesklé a elastické oblečení atd.).

Thrash metal vznikl na přelomu 70. a 80. let, největší popularity pak dosáhl počátkem let devadesátých. Je charakteristický rychlým tempem, zejména bicích – v tomto směru byl styl ovlivněn hardcore punkem - rychlými kytarovými riffy a ostrým zvukem kytary. Známa je thrashová „Big Four“ – Slayer, Megadeth, Anthrax a Metallica, dále se sem dají zařadit např. Testament, Kreator, Overkill, Exodus a další. **Crossover thrash** je charakteristický výraznějším podílem hardcorových prvků, než klasický thrash metal. Z thrash metalu vychází v 90. letech **groove metal**, někdy označovaný jako post-thrash, jeho tempo však bývá pomalejší (Pantera, Machine Head, Lamb Of God, Hellyeah, částečně např. Sepultura, Gojira nebo Soulfly).

Power metal se podobá speed metalu, zvuk není tak tvrdý jako v případě thrash metalu; hudebně vychází také z klasického heavy metalu. Evropský power metal je melodičtější, zatímco americký zní podobně jako speed metal. Typická jsou témata textů zabývající se sci-fi a fantasy. Hudba je optimistická, zpěv čistý, často se používají klávesy. Mezi

nejznámější power metalové kapely patří Helloween, Gamma Ray, Hammerfall, Manowar, Europe, Sonata Arctica, částečně také Children of Bodom.

Progress metal je ovlivněn tvorbou progress rockových kapel 60. a 70. let (v které se naopak v některých případech objevují prvky metalové - např. Rush). Progress metalové kapely tak kombinují prvky progresivního rocku a různých metalových stylů, přesněji přidávají tyto progresivní prvky do metalu; někdy se inspiroují i zcela jinými žánry, jako je například klasická hudba nebo jazz. Progress metal funguje v podstatě na stejném principu jako progress rock, skladby bývají značně komplikované, mnohdy s častými změnami tempa a dlouhými instrumentálními bloky a sóly jednotlivých nástrojů (často včetně bicích), většinou s dlouhou stopáží běžně kolem 10 minut a delší, mohou mít více částí nebo mohou být postaveny na bázi suity. Velmi častá jsou koncepční alba. Patří sem Dream Theater, Queensrÿche, Opeth, Fates Warning, Liquid Tension Experiment, Symphony X, Pain of Salvation.

Doom metal jako samostatný styl se formuje v polovině 80. let, jeho základní prvky se však objevují už u Black Sabbath. Tempo hudby je pomalé, zvuk a atmosféra bývají temné, někdy až melancholické, baskytary a kytary jsou podladěné, kapely se často inspiroují právě zvukem Black Sabbath. Mnohdy se kombinuje s dalšími styly (např. stoner, sludge, death nebo black metal), různé odlišnosti se vyskytují také v rámci doom metalu samotného, který zahrnuje ještě jednotlivé specifické směry (traditional doom, epic doom, funeral doom atd.). Často se objevují lyrické texty. Skladby mohou mít delší pouze instrumentální části nebo být celé instrumentální, vokály spíše bývají čisté, zejména u retro kapel někdy inspirované Ozzym Osbournem, objevuje se ale i screaming⁸ nebo growling, zejména u kombinací s dalšími styly. Nejznámějšími kapelami jsou například Pentagram, Candlemass, Cathedral, Saint Vitus, Sunn O))) (drone doom, minimalistický styl charakteristický velmi pomalým tempem), Ahab (funeral doom), Paradise Lost (death / doom), Winter (death / doom) nebo Katatonia (black / doom). Z doom metalu a stejných kořenů vychází také **stoner metal** (v mnoha směrech podobný zvuk, objevují se zde psychedelické prvky a prvky blues rocku, mohou se více projevat také hardcorové vlivy, často u vokálů (např. Red Fang), stoner metalovými kapelami jsou například Kyuss a Sleep, málokterá kapela však hraje pouze stoner, většinou jde o kombinaci s jiným stylem, velmi často s doom metalem) a **sludge metal** (podobný stoner metalu, je s ním často kombinován – např. High on Fire, Electric Wizard; typické jsou kontrastní změny tempa, sludge vychází také z hardcore punku a objevuje se zde často screaming; např. kapely Melvins, Crowbar, Eyehategod, Mastodon, Kylesa, Baroness).

Death metal vzniká v první polovině 80. let. Vychází z thrash metalu, ale je ještě rychlejší a tvrdší. Bývá často kombinován s dalšími styly nebo je jimi ovlivněn. Tempo hry je velmi rychlé, většinou jde o technicky komplikovanou hru s náročnými kytarami,

⁸ Technika zpěvu, typická např. pro hardcore; jde v podstatě o řev, avšak musí být správně technicky provedený. Není tak hluboký, jako growling (viz níže).

mnohdy podladěnými, a složitou rytmikou, i když jsou i kapely, které upřednostňují rychlost a surovost před technikou. Většinou se používá growling⁹. V death metalových textech se často objevují témata smrti, což je důvodem pro označení tohoto stylu, a nihilismu. Patří sem kapely jako Death, Possessed, Morbid Angel, Behemoth, Napalm Death, Amon Amarth, Six Feet Under, částečně například Children of Bodom. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Death_metal, 26. 11. 2011) Specifický je v rámci tohoto stylu melodický death metal, který je melodičtější, než běžný death metal, a obsahuje často také čisté vokály; dále se odlišuje také technický death metal, charakteristický komplikovanější technikou hry. Death metal kombinovaný s black metalem se označuje jako blackened death metal.

Black metal se začíná objevovat v první polovině 80. let, jedním z nejvýznamnějších alb, která formovala tento styl, je *Black Metal* kapely Venom z roku 1982. Black metal vychází z thrash metalu a také hardcore punku. V mnoha ohledech se podobá death metalu, kytary jsou rychlé, avšak nebývají podladěné a jejich zvuk je melodičtější; sóla zde nejsou tak častá, jako například v heavy metalu. Bicí většinou nejsou příliš komplikované. Používá se growling nebo murmur¹⁰, který má často navodit děsivou atmosféru – v současném black metalu k tomu mohou být použity také klávesy nebo samплы. Čisté vokály se objevují spíše v symfonickém black metalu, který využívá symfonické prvky. Mnoho black metalových kapel a hudebníků nevystupuje živě. Hudebníci často používají přezdívky inspirované mytologií, folklórem nebo fantasy. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Black_metal, 26. 11. 2011) Některé z kapel záměrně hrají technicky jednoduchou hudbu. Black metal bývá často výrazně protikřesťanský, což se projevuje zejména v textech; část black metalistů se sice hlásí k satanismu, avšak ten se (jak v textech, tak i ve vizáži) v black metalu také někdy objevuje právě jako pouhý symbol odporu ke křesťanství, aniž by tím byla vyjadřována přímo satanistická víra. Zejména u méně undergroundových kapel je v mnoha případech účelem satanistických prvků pouze vyjádřit protispolečenský postoj nebo nonkonformitu.¹¹ Kromě satanistických námětů mívají texty často temná témata, věnují se okultismu, smrti, pohanství, přírodě nebo fantasy (http://cs.wikipedia.org/wiki/Black_metal, 26. 11. 2011). Black metal si všeobecně zakládá na temné image, zejména jeho extrémnější formy – o zpěvákovi kapely Mayhem se například traduje, že „*oblek, ve kterém vystupoval na koncertech, uchovával pod zemí, aby nasákl správný hnilobný pach“ a „na jednu zkoušku dorazil s mrtvým havranem v igelitovém pytlíku, z něhož během hraní inhaloval, jak se sám vyjádřil, 'páchnoucí dech smrti'“*“ (<http://www.antifa.cz/content/nesvata-rasova-valka-aneb-blackmetalovi-naciste>). Smrt v různých podobách mívá někdy v black metalu výraznou roli i v rámci vizuální

⁹ Technika zpěvu, hluboký a chraptavý hrdelní vokál.

¹⁰ Výrazně hluboký growling.

¹¹ „*Jestli věříš všem těmhle satanským věcem, tak seš úplně na bednu!*“ prohlásil Larry Lalonde z kapely Possessed (Christe, 2005).

stylizace koncertů, avšak jde pouze o show, která může například souviset s metaforickými texty skladeb apod. Jak poznamenává hudebník Aleš Brichta, „*jestliže to někdo bere vážně a vidí, že teda tam někde na pódiu v rámci propriet pijou krev z lebky, nebo já nevím uřezávají nějakým těm panenčkám hlavy a co já vim co vytvářej, zapalujou vobrácený kříže, to je prostě divadlo, je to póza, je to zábava, a člověk by to takhle měl brát.*“ (Televize Nova, reportáž pořadu Víkend, <http://www.youtube.com/watch?v=QPzlfDtUuQ>) V rámci black metalu existují ještě specifické podstyly, jako je pure black metal, pagan black metal, symphonic black metal či avantgarde black metal (Smolík, 2010). Nejznámějšími black metalovými kapelami jsou Venom, Bathory, Mayhem, Immortal, Gorgoroth, Belphegor, Root, Master's Hammer, Dimmu Borgir nebo Cradle of Filth.

Gothic metal se objevuje počátkem 90. let zejména v Evropě. Kombinuje heavy metal a gothic rock. Časté je použití kláves, zpěv má většinou buď formu growlingu nebo vysokých ženských vokálů. Tématy textů jsou Bůh, víra, nebe a peklo, romance, horor apod.; jsou umístěny zpravidla do období středověku. Jako gothic metalové se dají označit kapely Anathema, Cradle of Filth, Atrocity, Leaves' Eyes, Paradise Lost, Within Temptation, Lacuna Coil. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Gothic_metal, 26. 11. 2011)

Post-metal, někdy označovaný jako **experimental metal** nebo **atmospheric metal**, vznikl na počátku 90. let. Vychází z post-rocku, který kombinuje s metalem. Neobjevují se zde obvyklé metalové prvky jako například klasická kytarová sóla nebo běžný způsob hry na bicí, hudba je založena hlavně na celkovém zvuku a atmosféře, používají se podladěné kytary a různé syntetizátory. Skladby mají většinou delší instrumentální pasáže, někdy mohou být pouze instrumentální, častý je screaming. Skladby mívají různá více či méně filosofická témata. Post-metal hrají například Isis, Neurosis, Cult of Luna, Battle of Mice, A Storm of Light (post/doom) nebo Intronaut, částečně např. Deftones.

Pagan metal se často objevuje v kombinaci s některým z jiných metalových stylů, hudebně většinou vychází z black metalu, často s folkovými prvky. Tempo hry je poměrně pomalé, po technické stránce hudba zpravidla není příliš komplikovaná. Důraz je kladen spíše na atmosféru a texty, které se zaměřují na předkřesťanské národní mytologie (Eluveitie, Bathory, Cruadalach, Enslaved). (http://cs.wikipedia.org/wiki/Pagan_metal, 26. 11. 2011)

Dalšími z metalových stylů jsou například alternative metal (nu metal, industrial metal), avant-garde metal/experimental metal, metalcore (kombinace metalu a hardcore), christian metal, folk metal, symphonic metal, dark metal a mnohé další.

Metalová subkultura

Kolem metalové hudby se začíná utvářet také specifická subkultura. Její počátky spadají do přelomu 70. a 80. let (Smolík, 2010).

Metalová subkultura má své specifické vizuální prvky, které ji odlišují od ostatních subkultur a většinové společnosti. Podle dobových videí z koncertů a rozhovorů s hudebníky, fotografií kapel i fanoušků a přebalů desek je patrné, že vizáž metalisty se postupem času mírně mění a objevují se určité variace také v souvislosti s tím, jak vznikají nové styly a získávají v rámci metalu popularitu¹²; v počátcích metalu byly pro jeho fanoušky typické džínové bundy a vesty s nášivkami s názvy a logy kapel¹³; už tehdy nosili metalisté dlouhé vlasy, stejně jako hippies nebo tehdejší rockeři. S Novou vlnou britského heavy metalu a hudbou, která přišla po ní, se zároveň začalo výrazněji prosazovat oblékání do černé, motorkářský styl – černé kožené bundy a křiváky, zejména u muzikantů i kožené kalhoty, různé kožené a kovové ozdoby. Postupně se objevují i prvky společné s punkem - pásky a stahovákы s pyramidami apod., dále pak boty Steel nebo Gladiator. S dalšími hudebními styly metalu se také začaly nosit dlouhé kožené nebo později zimní flaušové kabáty (pánské i dámské), někdy s kovovými aplikacemi. Typická jsou zejména trika a mikiny s logy kapel nebo obrázky z jejich alb, případně speciální trika a mikiny z koncertů, které mívají na zádech data a místa zastávek turné nebo v případě festivalů datum konání a někdy zúčastněné kapely (jako například na trikách z loňského turné Big 4). Ženy se zpravidla oblékají elegantněji než muži, trička s oblíbenými kapelami používají většinou spíše na koncerty, jinak je obvyklé, že nosí běžné oblečení (šaty, sukně...), pouze v černé barvě, a metalové doplňky či obuv, nebo kožené oblečení; zejména v tvrdších nebo undergroundovějších stylech, jako je gothic metal, se často oblékají do vyzývavého oblečení, krajek, korzetů apod. Zvláště v současné době se u některých kapel a fanoušků neextrémních stylů metalu, jako je například sludge nebo post, a kombinovaných stylů jako metalcore, objevuje tendence upouštět od metalových vizuálních prvků, takže se někdy metalista svou vizáží vůbec nemusí nijak odlišovat od vizáže většinové společnosti (někteří už nenosí ani dlouhé vlasy, i když to se spíše týká hudebníků, než fanoušků).

Když se metal objevil v Československu, kapely i fanoušci zejména napodobovali vizuální styl zahraničních kapel (Alan, 2001), což bylo mnohdy náročné, protože metalové oblečení se zde dalo sehnat značně obtížně. Vaněk (2010) upozorňuje na elastické pruhované kalhoty, které se ve velké míře nosily v osmdesátých letech.

Už ve svých počátcích se metal setkával s odmítáním ze strany většinové společnosti, zejména křesťansky založené. „*Museli jsme jednat se starostou města,*

¹² Vizuální prvky, které se objevovaly postupem času s některými styly, v těchto stylech (někdy v průběhu času kombinované s prvky novými) přetrvávaly a v současnosti jsou s nimi posluchači často spojovány jako typičtější než jiné (punkové prvky pro thrash nebo původní džínové oblečení a vizuální styl 70. let např. pro retro doom). Zároveň se nezávisle na stylech mohou libovolně kombinovat.

¹³ Metalové kapely mají svá loga – název kapely ztvárněný specifickým písmem, často umělecky složitým. Loga kapel hrajících tvrdé styly mají někdy takovou vizuální podobu, že jsou v podstatě nečitelná a název kapely rozeznají pouze ti, kteří ji znají. Naopak v neextrémních metalových stylech bývá písmo často velice jednoduché (viz obrazová příloha). Některé z kapel mají také obrazové logo.

každou chvíli nás zakázali, báli se nás. Vážně si mysleli, že lidi uhraneme. Posílali na nás tak čtyřicet padesát policajtů,“ vzpomíná bubeník Black Sabbath Bill Ward na koncertování v křesťanských oblastech jihu USA v sedmdesátých letech (Christe, 2005:30). Také během pozdější doby, kdy se začaly objevovat například glam metalové kapely, se metalové desky a muzikanti setkávali kromě nepochopení většinovou společností také s protesty církve i tzv. Parents Resource Music Center (PMRC), amerického výboru založeného v 80. letech za účelem kontroly nezávadnosti hudby přístupné mládeži. Velký počet skladeb rockových a metalových kapel zařadil tento výbor na seznam nejproblematictějších písní, obsahujících podle soudu tohoto výboru například násilí, sex, alkohol a drogy (Judas Priest, Black Sabbath, Twisted Sister a další). Na problematičnost vynášení soudů o závadnosti hudby ze strany této instituce poukázal Dee Snider z Twisted Sister, když konstatoval, že texty se dají vyložit mnoha způsoby a pokud někdo v daném textu hledá nějakou určitou věc, zpravidla ji také najde. (Video z jednání před senátem: <http://www.youtube.com/watch?v=SQgV4lgow9Y&feature=relmfu>.) Do sporu mezi PMRC a hudebníky¹⁴ se zapojil i Frank Zappa, avšak vliv PMRC na hudební průmysl i společnost se ani jemu nepodařilo zmírnit. Mnoho metalových alb pak bylo na popud výboru označováno nahrávacími společnostmi před prodejem speciálními samolepkami varujícími před závadným obsahem, přičemž některé obchody odmítly mít takto označená alba na svých pultech (Christe, 2005). Jak zmiňuje Christe, pod vlivem PMRC byla i hudební televize MTV, která výrazně omezovala možnosti metalových kapel na vysílání jejich hudby a videoklipů, a to i v pořadech věnovaných metalu (Christe, 2005).

I když se metal postupem času stále více integroval do celospolečenské hudební scény¹⁵, pronásledování metalistů, a to jak hudebníků, tak i fanoušků, pokračovalo ještě dlouhou dobu. Jak uvádí Christe, situace v USA na přelomu 80. a 90. let byla taková, že *„konflikty se pohybovaly v rozmezí mezi tiše schváleným sociálním předsudkem, jako například příliš pozorné sledování majiteli obchodů, po otevřené týrání v podobě opakovaného označování za výtržníka z důvodu nošení černého oblečení.“* (Christe, 2005:303) Judas Priest a Ozzy Osbourne byli dokonce obviněni z toho, že jejich skladby inspirovaly mladé fanoušky k sebevraždě (Christe, 2005). Šířily se pomluvy, že jde o delikventy závislé na drogách – podle vzdělávacího spisu s názvem *Youth Subcultures*, používaného policií v USA, vykazují „heavymetalisté“ následující charakteristiky: *„Tato kategorie pokrývá široké věkové rozpětí ... v současnosti se největší skupina nachází ve většině škol. Jsou těžkými uživateli drog ... mnozí z nich nemají motivaci dělat cokoli konstruktivního. Peníze na drogy získávají z krádeží a dalšího prodeje drog.“* (Christe, 2005:304). Někteří mladí američtí metalisté byli v období 80. let posíláni do soukromých nápravných zařízení pro adolescenty, které

¹⁴ V září 1985 bylo na žádost zakladatelek PMRC svoláno zasedání Obchodní komory senátu, kde se jednalo o zavedení varovných samolepek na obaly alb; tohoto jednání se zúčastnili hudebníci Frank Zappa, Dee Snider a John Denver (Christe, 2005).

¹⁵ V roce 1990 například získá Metallica cenu Grammy (Christe, 2005).

pořádaly skupinové terapie, mající za cíl mládež „zbavit vlivu okultismu“; některá z těchto středisek byla v 90. letech uzavřena poté, co zde bylo zjištěno porušování lidských práv (Christe, 2005:304). Tři mladí metalisté byli v roce 1994 bez přímého důkazu odsouzeni za vraždu tří teenagerů, jeden dokonce k trestu smrti: zjistilo se, že obvinění četli okultistické knihy, což byla pro soud jedna z rozhodujících skutečností (dokument *Paradise Lost*, In: Peterek, 2011).¹⁶ V soudních procesech s metalisty se začali objevovat údajní experti na heavymetalovou subkulturu, podle kterých byl metal propojen s nebezpečnými satanskými sektami, vraždícími lidmi. Hudebník King Diamond, který svou vizáž stylizoval do satanismu, se pozastavuje už jen nad spojováním satanismu a násilných činů: „*Co to vlastně je satanista? Když řeknete, že je to osoba, která zabije děti a pije jejich krev, řeknu vám, že takoví lidé jsou duševně velmi nemocní. Proč lidem říkáte, že satanisti jsou takoví?*“ (Christe, 2005:303) V USA současně trvala snaha vlády o cenzuru nebo omezování prodeje metalových alb (Christe, 2005).

Zatímco v současnosti se atmosféra v USA a Evropě v tomto ohledu uklidnila, na jiných místech světa je dnes situace hudebníků a fanoušků podobná době začátků metalu v angloamerickém světě. Christe například uvádí, že v Malajsii vláda v roce 2001 vyloučila metal z rozhlasového a televizního vysílání a na základě obav z údajných „blackmetalových sekt“, které měly pořádat tajné rituály v lesích, obětovat zde malá zvířata a pálit Korán, prosazovala zákaz vystoupení kapel Megadeth a Scorpions na území tohoto státu (Christe, 2005).

Metal v ČSSR

V osmdesátých letech se v tehdejší Československu objevuje množství nových hudebních směrů, mezi nimi i metal. Stejně jako ostatní směry zdejší alternativní kultury, také metal se v tuzemsku formoval v návaznosti na zahraniční hudební dění (Alan, 2001). Smolík (2010) uvádí, že se zde termín „metal“ poprvé objevil v recenzi na vystoupení skupiny Švehlík v roce 1978.

Zdejší metalové kapely musely mít pochopitelně zřizovatele (SSM, ZO ROH), který za kapelu ručil, a účastnit se přehrávek, které se ještě zpřísnily po roce 1983, přičemž texty v angličtině nebyly přípustné (Smolík, 2010). Mnoho kapel tak nemělo

¹⁶ V souvislosti s trestnými činy je namístě zmínit tzv. „True Norwegian Unholy Black Metal“, nepočetnou scénu existující na konci 80. a počátku 90. let v Norsku kolem několika kapel (Mayhem, Emperor, Burzum, Darkthrone a některé další), která se považovala za představitele jediného pravého black metalu a útočila na ostatní kapely a fanoušky, které považovala za zkomercionalizované a pozérské. Někteří z členů této scény měli v první polovině 90. let na svědomí vypálení několika starobyklých dřevěných kostelů (značná část této scény byla totiž výrazně protikřesťanský zaměřena) a několik vražd, částečně i vzájemných. Šlo však o skutečně nepočetnou lokální scénu, od které se na základě těchto skutečností naprostá většina metalového světa distancovala (toto odmítnutí však někteří nevztahují na hudební tvorbu kapel, které byly součástí této scény, například Mayhem platí dnes po hudební stránce mezi mnoha fanoušky black metalu za klasiky tohoto stylu, přestože se jen málokdo z nich ztotožňuje s výše zmíněným jednáním).

možnost oficiálně hrát a staly se undergroundovými, ačkoli metalový underground jako specifická skupina se zde v důsledku brzkého pádu komunismu nestihl vytvořit (Vaněk, 2010). Metal jako hudební žánr oficiální média přehlížela (Vaněk, 2010), alespoň zpočátku; metalisté však byli v médiích nezřídka prezentováni jako „příživníci a protisocialističtí živlové“ (Smolík, 2010). Kapely stejně jako jejich koncerty a fanoušci byli pod stálým dohledem STB, avšak díky částečnému politickému uvolnění na konci 80. let nebyli metalisté omezováni v takové míře, jako tomu bylo u předešlých hudebních směrů (Vaněk, 2010). Metalové kapely až na občasné výjimky (např. Citron a Arakain) neměly možnost oficiálně nahrávat, proto se hudba šířila především prostřednictvím koncertů. Jedním z nejznámějších míst, kde se konaly koncerty metalových kapel, byl Kulturní dům Barikádníků v pražských Strašnicích, zvaný „Barča“ (Vaněk, 2010), jednou ročně se konala mladoboleslavská akce s názvem Větrník, ještě dříve, v první polovině 80. let, hráli metalisté v klubu Futurum (ireport.cz: Metalománie III.).

Prvními metalovými kapelami v ČSSR byly Arakain, Motorband, Citron (tato kapela byla založena již v 70. letech, avšak tehdy byla její tvorba bluesrocková), Tublatanka, Vitacit, Törr, Titanic, Master's Hammer, Kern, Krabathor nebo Kryptor; na konci 80. let začínají hrát Debustrol, Doga, Root¹⁷, V.A.R. nebo thrashoví Assessor (tehdy ještě pod názvem Assesor), thrash metalovou kapelou byl v začátcích také Kabát.

Je těžké určit, kdy přesně se v Československu metal objevil a která kapela jej začala hrát jako první. Radim Pařízek z kapely Citron, která je mnoha hudebníky i fanoušky považovaná za průkopníky metalu v tuzemsku, říká, že metal „*se vyvíjel nenápadně, zpočátku nebyl zaškatulkován. ... ač jsme si ani my sami neuvědomovali, že hrajeme heavy metal – brali jsme to spíš jako hard rock, na kterém jsme všichni vyrostli – tak nás do té metalové kolonky zařadilo okolí ... já sám jsem vyrostl na Deep Purple, Led Zeppelin, Whitesnake nebo AC/DC, takže to asi byly kapely, které nás dílem inspirovaly, nebo pod jejichž vlivem jsme první album skládali. K metalu jsme se dostali až zpětně, když už byla deska hotová. Naše písničky, které vznikly hned na začátku, v roce 1981, jako třeba Tvá odvrácená tvář nebo Jen si od plic zanádevej, jsou podle mě docela slušně metalové, ale v té době jsme o metalu neměli velké ponětí. Takže si myslím, že to bylo opravdu samovolné*“ (ireport.cz: Metalománie I.).

Zatímco zejména v počátcích rocku v Československu byl oficiální pohled na tuto hudbu v tuzemsku velice kritický, což později platilo i pro metal, v polovině 80. let se začaly konat oficiální Rockfesty, organizované SSM a konané v Paláci kultury, přičemž organizátorům těchto akcí se podařilo prosadit možnost účasti i těch skupin, které neměly zřizovatele a jinak tedy neměly možnost veřejně hrát. I zde však probíhala kontrola textů a některé z nich nebyly povoleny (televizní seriál Bigbít, 1998). Rockfestů se účastnily také metalové kapely, později vznikla v rámci tohoto festivalu

¹⁷ Jiří Valter z kapely Root založil v roce 1991 československou Církev Satanovu (nyní pod názvem První Česko-Slovenský Chrám Církve Satanovy). (www.cirkevsatanova.cz)

samostatná metalová scéna, nacházející se ve Sportovní hale, s poměrně velkým počtem posluchačů. Metal se objevoval i v pořadu Českého rozhlasu Větrník (Smolík, 2010). To však neznamenalo, že by se už metalisté v socialistické společnosti nedostávali do problémů, co se týče vzhledu, hudby nebo textů: *Nosil jsem utahováký s dvoustovkama hřebíkama a vůbec jsem chodil na tu dobu hustě vokovanej, což se těm zmrdům [příslušníkům VB] nelíbilo a párkrát mě zatáhli do antonu. Jednou nás takhle sebrali víc a odvezli až někam k Mladý Boleslavi, kde nás vyhodili v polích a odjeli,*“ vzpomíná Tomáš Kohout z kapely Master's Hammer. Zkušenost s tehdejší policií má také Jiří Valter z Root: *„Volali mě skoro každý týden na policajty a kladli mi nesmyslný otázky. Jednou nás chtěli zatknout přímo na koncertě, ale fans jim nedovolili dostat se k jevišti, tak jsme utekli oknem a ujeli jim,*“ (ireport.cz: Metalománie VIII.). Zákazy hraní mohly platit pro určitý okres nebo město, v horším případě mohla kapela dostat zákaz úplný. Bezpečnost se samozřejmě zaměřovala také na fanoušky: *„Mohl ses chovat sebevíc slušně, ale stačilo jít po ulici s delšími vlasy a patřičně vystrojenej a už tě policajti cvičně legitimovali, což bylo dost nepříjemný. Byli jsme mladý a o politiku se moc nestarali, jenže takhle člověk pocítil vztek a křivdu. Vždyť oni z nás tu opozici socialismu uměle dělali,*“ popisuje hudebník a fanoušek Michal Tuček (ireport.cz: Metalománie VIII.)

Na konci 80. let se situace mírně uvolňuje. *„Na konci osmdesátých let našťestí i zřizovací krajský kulturní střediska musely z něčeho začít žít a tak začaly být ochotný brát kapely, na který chodilo dost lidí,*“ říká Aleš Brichta (ireport.cz: Metalománie X.). Tu a tam je metal slyšet v hitparádách, občas vyjde některé kapele singl a v roce 1988 dokonce Citron vyhrává první místo ve Zlatém Slavíku. Na koncerty západních kapel však museli českoslovenští fanoušci jezdit například do Maďarska; v tuzemsku vystupovali téměř výhradně hudebníci ze spřátelených zemí, mezi nimiž se nicméně občas našly kvalitní rockové a metalové kapely. Naopak některé československé kapely se účastnily různých výměnných zájezdů a vystoupení například v Sovětském Svazu či dalších zemích komunistického bloku; jedinou zdejší metalovou kapelou, které se v 80. letech podařilo vycestovat na západ, konkrétně do NSR, byl Citron (ireport.cz: Metalománie X.).

Metal po roce 1989

Zatímco za komunismu by fanoušek hledal metal v médiích jen marně, po revoluci jej nevynechala ani taková periodika, jako týdeník Květy nebo Ohníček (ireport.cz: Metalománie XIV.). Najednou mohla v podstatě každá kapela vydat desku, do tuzemských prodejen se dostala zahraniční alba a fanouškům se tak v tomto směru otevřely dříve netušené možnosti. Metal se tak stal na krátkou dobu populárním i v rámci celospolečenského kulturního života (Root například zvítězili v hitparádách Televizního klubu mladých a rozhlasového pořadu Větrník, metalové kapely se umisťovaly ve Zlatém slavíku – například Arakain v roce 1990 na 9. místě, videoklipy k metalovým skladbám se vysílaly v televizi), avšak zanedlouho tato popularita opět opadla, protože začala být v módě zase jiná hudba: *„... kolem roků 1993 – 1995 ... skoro*

všichni v klubech chtěli slyšet, že hraješ kytarovky, Nirvanu a podobně. Jakmile jsi řekl, že děláš metal, tak se tvářili, že to už je směr, kterej je mrtvej a proč ho vůbec ještě hraješ,“ popisuje Jan Janota z V. A. R. (ireport.cz: Metalománie XIV., XVI.).

V současnosti sice metal již nebudí takový rozruch, a to jak v záporném, tak ani v kladném smyslu, avšak v médiích se i dnes objevuje k metalu přinejmenším rezervovaný postoj (např. Televize Nova, reportáž pořadu Víkend, <http://www.youtube.com/watch?v=QPzlfDtUuQ>).

INTERPRETACE DAT

Tato část práce se věnuje interpretaci dat poskytnutých informátory. Na základě okruhů otázek rozhovorů je rozdělena do několika kapitol: Styl a vizuální prvky, Význam vizuálních prvků pro členy metalové subkultury, Vizuální prvky a identita, Hudba a identita, Metal jako životní styl a Metalista a většinová společnost.

Styl a vizuální prvky

Informátorů jsem se mimo jiné ptala na to, jaké vizuální prvky jsou typické pro metalový styl. Jelikož tyto vizuální prvky nejsou podrobněji zmiňovány v teoretické části této práce, rozhodla jsem se jejich popis zařadit na úvod. Pozoruhodné je, že značné části informátorů činilo toto téma jistou potíž, jelikož jde pro ně o natolik samozřejmou věc, že pro ně bylo složité v reakci na otázku popsat všechny součásti metalového stylu. Odpovědi se tak někdy trochu lišily podle toho, který informátor zapomněl jaký prvek zmínit (což mohlo podle porovnání výpovědí k jednotlivým otázkám záviset také na tom, které prvky využívá sám informátor a část subkultury, ve které se pohybuje), avšak některé základní prvky se objevovaly ve všech výpovědích: pro metal je typická černá barva a zejména u mužů už od počátků metalu dlouhé vlasy. „... dlouhý vlasy především, černá barva... a... no, nevím, co ještě...“ (Standa) „Je to určitá móda, kterou si většina těch lidí drží, prostě. Že ... poslouchám metal a chci se nějak od ostatních odlišit, a chci dát vlastně i ostatním najevo, že to poslouchám, a že jakoby patřím k té kultuře, ... tak mám dlouhý vlasy.“ (Snape) Dále jsou zmiňována trička a mikiny s logy a názvy kapel a alb, které vypovídají o hudebním vkusu daného člověka a mohou být také prostředkem k navázání kontaktu mezi cizími metalisty. „... když jdu na koncert ... dávám tím najevo svůj názor, že si třeba vezmu tričko od kapely, kterou tam nikdo nemá, tak dávám prostě najevo názor, poslouchám tuhle kapelu, mám ji rád, a vy co ji neznáte, o hodně přicházíte. A i mě několikrát i zastavovali, lidi, že to je pěkný tričko, co to je za kapelu? Pověď mi o tom, já bych si od toho třeba něco sehnal. A pak se spolu začneme bavit, a zjistíme pak, že mluvíme hodinu a půl o kapele, kterou jsem měl předtím na tričku. A mně to strašně udělá radost, že pak ten člověk přijde nebo někde ho potkám, a on nemá třeba stejný tričko, ale má od té kapely tričko jiný, od jinýho alba, a my se třeba potkáme a on řekne jó, my jsme se viděli támhle, jo, a super kapela, díky moc.“ (Snape) [Co považuješ za základní věc, která je typická pro metal?]¹⁸ „Typický je opravdu to tričko, si myslím. Podle toho i poznáváš, co je to za metaláka, co poslouchá, jestli death metal, jestli black, jestli poslouchá pagan nebo něco jinýho... fakt u těch kluků obvykle, tak to poznáš podle toho trička.“ (Lilith) Podobnou funkci jako potisk triček mají i nášivky: „...že tam jsou ty nášivky, tak ... za prvé to dělá reklamu těm kapelám, což ... občas jakoby fakt si myslím, že možná jako někdo přijde na nějakou dobrou kapelu ... potom ... když se jde na koncerty třeba, nebo na festivaly, tak je to docela dobrej takovej... důvod s tím člověkem začít jakoby

¹⁸ Pokud je to třeba, v hranaté závorce uvádím dotaz, na který informátor reaguje.

rozhovor a seznámit se, že ... na někom vidíš tričko nějaký metalový kapely, která se ti taky líbí, ale ... je třeba méně známá, vůbec o tom nikdo neví, tak prostě řekneš, jo, ty máš tohle tričko! Tak, a už se začneš bavit a tak dále.“ (Standa)

Informátoři dále jako jeden z výrazných prvků stylu uvádějí černé kožené oblečení, zejména kožené bundy, křiváky, kalhoty a kabáty (kabáty mimo koncertní pódium se však objevily až později, než ostatní kožené prvky; zřejmě až s black metalem, pro který je podle informátorů typický – viz níže). Současně s motorkářským stylem (jde právě o černé kožené kalhoty, kožené bundy a křiváky, které mají původ v subkultuře motorkářů)¹⁹ se objevily také kovové ozdoby a pravděpodobně už i pásy a stahovák s pyramidami²⁰, avšak časovým zařazením pyramid si informátoři nejsou zcela jisti. Dále jsou zmiňovány boty značek Steel²¹ nebo Gladiator, případně kanady. „... chodím v kanadách, ne proto, že to je vojenská obuv, chodím v nich protože to je pevná obuv, a protože to jsou boty, který vydrží.“ (Mephisto) I dnes se nosí džínovina a džínové vesty s nášivkami, i když ne příliš často a zejména v těch stylech metalové hudby, které ve větší míře než ty ostatní vychází z hudby 60. a 70. let (doom metal, někdy také heavy metal.)

Metalistky jsou typické spíše oblečením zdůrazňujícím ženskost, i když existují i takové, které nosí spíše unisex oblečení, jako jsou mikiny s oblíbenými kapelami apod. „... co se týče holek, tak si myslím, že holky metalistky preferují ženský oblečení, které zdůrazňuje, že jsou ženy, znám málo holek, který chodí v mužských kusech oblečení a jsou metalistky.“ (Johanna) „... holky obvykle mají korzety nebo nějaký černý šatičky. Jsou nějaký ty death metalistky, určitě, takhle jsem vidávala, jako mikina a nějaký kapsáče, ... ale opravdu to je málo holek.“ (Lilith) „... nosila jsem hodně korzety, takový ty síťovaný trička, minisukně, nějaký vysoký boty a tak.“ (Míša) Specifickou vizáž mají gothic metalistky: „... to jsou různý takový gotický oblečky, tylový sukně, krajky, korzety, prostě takovýhle věci, rukavičky...“ (Johanna)

Některé vizuální prvky jsou běžné jak u mužů, tak u žen: zejména jde o boty značek Steel a Gladiator, kožené oblečení (u žen také křivák, častější je však ženštější oblečení jako například kožená minisukně, nebo kožené bundy a kalhoty v dámském provedení), trička s potiskem kapel (příčemž dámská trička mívají o něco elegantnější vzhled, než pánská), doplňky s kovem a pyramidami a džínovina.

Specifika se vyskytují také v souvislosti s jednotlivými metalovými hudebními styly; informátoři často upozorňovali na black metalovou vizáž, která bývá mnohdy mezi ostatními styly specifická zejména antikřesťanskou a satanistickou symbolikou a

¹⁹ Viz obrazová příloha.

²⁰ Viz obrazová příloha.

²¹ Viz obrazová příloha.

také corpse paintem a war paintem²², který se používá na koncertech. Objevují se zde někdy také předměty spojené s vojenstvím a bojem. „*Black metal je hodně spojenej ... s nemrtvejma... a se spirituálnem, takže... rozhodně tam patří corpse painty, potom taky war painty, když se do blacku začala propašovat politika, a pravicový názory, protože... tadyty pravicový kapely jakože válka se vším co není prostě takový a takový... takže, rozhodně tohle, to vzniklo někdy v osmdesátech letech, nebo v ranejch devadesátkách okolo norský scény, hodně tam začaly ty corpse painty, že se lidi malovali na bílo, aby vypadali jako mrtví, a... rozhodně k tomu taky patří ty nábojový pásy, různý prostřílený helmy, všechno co připomíná nějaký boj.*“ (Mephisto) V black metalu se také nejčastěji nosí zmíněné černé kožené kabáty. „... lidi, který poslouchají black metal, jsou nejvíc spojený s dlouhejma černejma vlasama, kabátama ... symbolika obrácenejch křížů a tak dále, který se někdy taky objevujou, ... to třeba u těch blackerů hodně vidíš.“ (Dan) Specifika se objevují i v doom metalu, kde se pravděpodobně nejvíce ze všech stylů vyskytuje retro oblečení z dob začátků hard rocku a metalu: „... doom ... jak většinou hodně navazuje ... na Black Sabbath a na hudbu sedmdesátých let obecně, takže jsou tam i dneska vidět lidi, který jsou oblečení do toho... dejme tomu hippies oblečení, třeba zvonáče a podobně.“ (Standa) Také v dalších stylech metalové hudby jsou určité vizuální prvky pravděpodobnější, než jiné, avšak v důsledku širokého hudebního rozsahu některých ze stylů se někdy objevovat vůbec nemusí: „*death metal sám o sobě se tak nedá popsat, protože je death metal kterej je klasickéj death metal, a tam úplně stačí černá barva, stahovák, nějaký pentagram, dobrý, a pak jsou novodobý vlny death metalu, ve kterejch... už na to prostě chodí normálně lidi s kšiltovkama na stranu.*“ (Mephisto) Zejména v thrash metalu a stylech, které z něj vychází, mají výraznější zastoupení prvky společně s punkem (např. pyramidy): „...u toho já nevím u thrash metalu, death metalu, to je... ti čerpaj... od thrashe prostě čerpaj z punku a hardcoru...“ (Standa)

Poměrně častá je v metalu a metalovém vzhledu také symbolika severské mytologie (Thorovo kladivo apod.), spirituality, magie a antikřesťanství (obrácený kříž, pentagram v obou podobách – jedním cípem nahoru i obrácený, bafomet²³, číslo 666²⁴ apod.), různé motivy temnoty („*Říká se ... že je [ankh] i symbolem temnoty a vůbec, ta myšlenka temnoty, to je pro hodně lidí lákavé a proto si myslím to často nosí.*“ (Johanna)), symboly draků a mečů, které pravděpodobně pochází z šermířství: „... hodně kluků je šermířů, a vůbec lidi který se motaj kolem šermu, tak obrovský množství z nich jsou metaláci.“ (Johanna) Často se objevuje piercing (jakýkoli, pravděpodobně neexistuje žádný typický pro metal) a tetování, někdy související právě se zmíněnou symbolikou: „*týká se to i tetování, ... třeba znám několik holek, který mají vytetovaný andělský křídla ... jako temný anděl.*“ (Johanna) Zejména antikřesťanská a satanistická, ale i další uvedená symbolika však v mnoha případech není chápána ve svém původním

²² Černobílý make-up, používaný na koncertech black metalovými kapelami. Jeho cílem je vytvořit mrtvolný vzhled nebo v případě war paintu napodobení válečných barev dávných pohanských bojovníků.

²³ Údajná templářská modla nejasné podoby, od 19. století je však zobrazovaný jako bytost s hlavou kozla a tělem člověka, křídly a kopyty (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bafomet>, 12. 06. 2012).

²⁴ Číslo, které podle Bible označuje Antikrista (http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%ADslo_%C5%A1elmy, 12. 06. 2012).

významu, může pouze souviset s hudbou, kterou daný člověk poslouchá, mít význam odlišení se od většinové společnosti nebo sounáležitosti s metalovou subkulturou či její částí. „... antikřesťanství a satanismus je určitě prvek poměrně důležitý u metalu, ale jde o to, do jaký míry je to taky myšleno vážně, že některý blackmetalový kapely to myslí sto procentně vážně, ale někteří prostě to myslí tak, že je to určitá... daň metalové estetiky, která už vodí dob... Venom²⁵, začátku 80. let, který to začali dělat jakoby první, tu satanistickou a antikřesťanskou vizáž a lyriku ... některý kapely to prostě nemyslí vážně, ale jenom jakoby... protože už to tak chodí.“ (Standa) „Mně přijde že ani ty přívěsky, bafomet, pentagram, nebo ani obrácený kříž... že ti lidi to spíš tak jakoby berou že to k tomu patří, než že by tomu fakt věřili.“ (Míša) „Já si myslím, že přesvědčený satanista, že takových opravdu moc nebude. Že do jistý míry, já tohle vnímám prostě jako pózu, i v rámci metalu, myslím si že tihle lidi... že je to odpor proti církvi kterou v těch textech se objevuje tak často, že pak už ti lidi si to určitě nějakým způsobem přejmou, vezmou za svoje.“ (Dan) „U části z nich to rozhodně vyjadřuje nějakou ten postoj, třeba jako obrácený kříž nebo ty různé symboly, ale myslím si, že je tam velká část lidí, který to nosí jenom proto, že je to hezký, že to patří do metalu a že se tím prostě nějak identifikují s nějakou subkulturou nebo prostě že někam patří.“ (Johanna)

Význam vizuálních prvků pro členy metalové subkultury

Co se týče významu různých prvků vzhledu v metalové subkultuře, informátoři uvádějí několik důvodů, proč členové této subkultury používají metalové vizuální prvky všeobecně. Na prvním místě bývá uváděn estetický význam: „Ne že bych to nosila jenom podle toho že se to nosí, ale vyloženě se mi jakoby ta móda líbila.“ (Míša) „Hlavní věc je, že nám se to oblečení líbí.“ (Mephisto) Podle informátorů v mnoha případech zřejmě uvedli v průběhu vývoje hudebního žánru daný vizuální prvek do metalu někteří hudebníci, načež se stal v rámci subkultury prostřednictvím nápodoby a difuze mezi metalisty (nejen fanoušky, ale i muzikanty) natolik běžným, že většina metalistů jeho přesný původ či případný tehdejší význam nezná. „O těchhle pyramidách a různých těch náramcích a obojcích a takovýchhle věcech... já si myslím, že to tam někdo prostě zavlekl, že to začal nosit, z těch zpěváků který lidi obdivovali, a myslím si, že to berou víceméně jako ozdobu.“ (Johanna) „Většina lidí si bere nějakou tu image... od těch skupin.“ (Lilith) Jedna z mých informátorek uvádí, že původ širokých náramků, stahováků, může být v subkultuře šermířů. „...tyhle široké náramky, třeba jenom kožený, tak spousta metaláků, hlavně kluků, to nosí, že v podstatě to je ochrana zápěstí při úderu mečem.“ (Johanna)

Souvislost s hudbou je další součástí významu vzhledu pro metalisty. „Já to nosím prostě proto, že se mi to líbí a souvisí to s tou hudbou.“ (Markéta) „Určitě je tam ten význam dát najevo tu přízvěnost s tím stylem obecně, to je evidentní.“ (Dan) „Asi to i tak patří k tomu, no... když se zeptáš někoho z období bigbitu, proč měl dlouhé vlasy, tak ti řekne, byl to odpor proti režimu, a taky to nosili všichni ostatní, tak jsem to

²⁵ Jedna z prvních kapel, v jejichž hudbě se začaly objevovat prvky black metalu. Viz kapitola „Hudební styly metalu“.

nosil taky, prostě. Tak asi něco podobýho.“ (Martin) Stejně tak je pro mnohé důležitý související aspekt příslušnosti k metalové subkultuře, která je prostřednictvím vizuálních prvků stylu dávána najevo: *„Poslouchám metal a považuju se za metalistu sám sebe, tak... to prostě nosím.*“ (Standa) *„Je nás furt málo, a kdybysme vypadali stejně jako všichni ostatní, tak se mezi sebou nepoznáme.*“ (Mephisto) *„Chtěl jsem bejt součástí jakoby... chtěl jsem jakoby k nim patřit, prostě, tak jsem to začal nosit, protože to nosili oni, a já jsem si pak postupně v tom našel ten svůj styl.*“ (Snape) Metalisté dávají svým vzhledem někdy záměrně najevo i odlišnost od většinové společnosti: *„Já si myslím, že se těm lidem líbí se odlišovat od ostatních. Jako metalista jako takovej, prostě člověk, kterej poslouchá hudbu a takhle se voblíká... a já si za tím taky stojím, já nechci bejt součástí nějakýho stáda.*“ (Snape) To může úzce souviset právě s demonstrací příslušnosti k metalové subkultuře. [Proč jsi chtěl zrovna křivák?] *„...hlavně je to symbol jako, jsem metloš. To ukazuju těm lidem.*“ (Mephisto) Je zjevné, že pro některé z metalistů je důležitější souvislost s hudbou, zatímco pro jiné je metalová vizáž především projevem toho, že jsou součástí této subkultury, přičemž tyto významy metalového stylu mají u jednotlivých metalistů různý poměr.

Některé z metalových vizuálních prvků také navazují na předchozí hudební styly a subkultury, zejména na rock, který se částečně vizuálně prolínal s hippies; odtud pochází i dlouhé vlasy: *„třeba ty vlasy, ty... tak nějak navazujou na tu éru hippies a na tu éru toho odporu, že prostě dlouhý vlasy – jak jsem mluvil o tom že metal je spíš doleva, tak to podle mě je přímá návaznost na tyhle ty hnutí, takže jakoby ten odpor proti establishmentu a tak.*“ (Martin) *„Hard rock, to byly takový ty klasický máničky á la hippies, doznívají hippies, takže je tam hodně džínoviny, jsou tam zvonáče, jsou tam máničky, ale už odeznívají takový ty pestrý barvičky, takový to batikování a podobný věci. Takže pokud kapela není vyloženě hippies ale jedou spíš nějaký hard rock, tak budou víc a víc džínový nebo víc a víc do černý. Tam už začíná ta černá. K tomu samozřejmě nějaký ty znaky jako kříže a tohle.*“ (Mephisto)

Existují ale i některé jednotlivé prvky, které mají kromě výše uvedených významů ještě další specifické významy: jde o symboliku různého druhu, tedy antikřesťanskou a satanistickou, která může mít několik významů: sympatie k satanismu, odpor ke křesťanství nebo odmítnutí současné společnosti (tyto významy mohou fungovat samostatně i společně), dále pak symboliku mytologie, křesťanství (kříž) a jiných náboženství (egyptský ankh), magie a okultismu. Tato symbolika je však, jak již bylo zmíněno, také v některých případech chápána svými nositeli čistě jako součást jejich identifikace se subkulturou nebo její částí prostřednictvím stylu, nebo jako přihlášení se k některým kapelám a hudbě, kterou hrají; *„...že si to berou spíš ze stylovejch důvodů, než že by za tím bylo nějaký jejich osobní nebo jiný přesvědčení.*“ (Míša) *„...setkávám se s lidma, který si to zkrátka koupí někde v Nosferatu²⁶, a vůbec netuší o co jde.*“ (Lilith) *„Jako mladej jsem nosil pentagram, právě že řekl bych jenom z nějaký určitý přidruženosti k těm lidem, který jsem vidával, byl jsem mladej, bylo mi třináct, čtrnáct, moc jsem o tom nepřemejšlel...“* (Bizzaro) *„Obrácenej kříž: zase symbolika, proti křesťanství, proti řádu ... ale zase ne u každýho, jo, jsou lidi který to na*

²⁶ Obchod specializující se na gothic, metal a rockabilly oblečení a doplňky (www.666.cz).

sebe pověsí a myslí si, že prostě je to něčím udělá.“ (Mephisto) *„Znám lidi, který se za to nestydí, že to berou v podstatě jenom za zajímavý a že někam patří. Myslím si, že i takoví jsou a i takoví jsou, kteří tomu věří a vědí proč to nosí, z nějakýho důvodu, svého, a pak jsou tam i takoví, kteří to nosí, protože se to prostě v tom metalu nosí.*“ (Johanna)

Informátoři se v každém případě shodují na tom, že jednotlivé vizuální prvky ani celkový vzhled metalistů nemají až na výše uvedené obecné významy (souvislost s hudbou, demonstrace příslušnosti k subkultuře a odlišnosti od většinové společnosti, přičemž záleží na jednotlivci, jaké z těchto významů pro něj styl má), a s výjimkou některé symboliky (antikřesťanství, satanismus, mytologie – kdy ovšem daný prvek nemusí mít tento význam pro všechny metalisty, kteří jej využívají), žádný specifický význam, který by byl společný pro všechny metalisty, kteří metalové vizuální prvky používají. *„Proč by mělo mít něco nějaké hlubší význam, je to furt jenom oblečení...“* (Lilith)

Informátoři uvádějí, že metalové oblečení začali nosit až po nějaké době, kdy metal poslouchali, většinou postupně: *„Někdo třeba není ten typ, kterej by chtěl bejt středem pozornosti, tak v mém případě to bylo přesně tak, že jsem nechtěl udělat takovej vlastně šílenej skok, že bych najednou... přišel černej a tak dále, ani dlouhý vlasy jsem dříve neměl, to nějak postupně až jsem si nechal narůst, ale i na koncerty jsem dříve chodil úplně normálně, žádná černá, začalo to spíš tím, že jsem si pořídil asi dvě trička, oblíbený skupiny, a jednu mikinu snad, a tak jsem třeba přišel jednou a měl jsem mikinu, na sobě. Pak černý kalhoty, nějaký...“* (Dan) *„Nejdřív jsem asi poslouchal ty kapely a až pak jsem začal nosit černý oblečení.“* (Mephisto) Návaznost volby stylu na hudbu, kterou již poslouchali, byla u informátorů častější. Někteří z nich však naopak vzpomínají, že na základě svého vkusu již dříve nosili tmavé nebo černé oblečení a doplňky podobné metalovým: *„Ještě než jsem vůbec věděla o metalu, tak jsem začala nosit prostě různý velký kříže, a kovový věci, nějaký velký doplňky, a černý hadry a všichni na mě, ty jsi metalistka? A já v té době ani nevěděla, co to je, takže... nějak jsem asi měla v sobě jako že cit pro tyhle věci a doplňky, už předtím.“* (Míša)

Konkrétní vizuální prvky, které nosí či nosili, si informátoři vybírali mezi jinými podle vkusu, případně souvislosti s metalovou hudbou či konkrétním stylem této hudby. *„Začala jsem chodit zkrátka do tý metalový party, a některý ty holky měly korzet, a mně se to líbilo, a pak jsem sehnala svůj první korzet...“* (Lilith) [Proč nosíš třeba tu vestu a džínovou bundu, a ne něco jinýho?] *„Tak protože poslouchám ten jakoby klasickéj metal, a u toho klasickýho metalu je to prostě ten základní prvek, dá se říci, a prostě takhle se to nosí těch já nevím třicet let, a teď... v tom jenom pokračuju... patří to k tomu konkrétnímu odvětví metalu, který já poslouchám.“* (Standa) Někteří pak jiné prvky ze stejných důvodů naopak nepoužívají, tedy jednak proto, že se jim nelíbí [Proč nenosíš třeba křivák a vestičky?] *„Nelíbí se mi to a přide mi to, že by to ke mně ani nesedělo.“* (Snape) *„Vesty odmalička nemám ráda.“* (Markéta) nebo kvůli souvislosti s určitým druhem metalové hudby, který neposlouchají: [Je něco, co nenosíš?] *„Třeba kabát. U toho kabátu už je to... řekl bych spojený víc s téma... pro mě třeba s tím blackem a takhle.“* (Dan)

V souvislosti s otázkou významu vizuálních prvků stylu zmiňovali informátoři velmi často i metalová gesta – paroháče a tzv. doom claw: *„...význam má určitě...“* *„the*

horns“ ... v doom metalu je takzvané doom claw²⁷, to je další věc, to se používá v doom metalu i v black metalu. Na koncertech se nedělá třeba paroháč, ale prostě často lidi stojej a dělaj doom claw. Já nevím, jak je to má původ, jediné mě napadá, že některý doomový kapely jsou... nebo jejich texty jsou založený na různých hororových literaturách, často na Lovecraftovi, a tam je Cthulhu, a on je jakoby ukazované všude, že má takhle ty prsty.“ (Standa) „Paroháč ... je to prostě pozdrav, dělá se to na koncertech.“ (Johanna)

Zejména v současné době existuje také mnoho metalistů, kteří využívají jen málo metalových vizuálních prvků nebo se dokonce svým vzhledem ani neliší od většinové společnosti: „Znám spoustu lidí, který chodí oblíkaný normálně a poslouchají metal, poslouchají jenom metal.“ (Johanna) „Třeba ta... mathcorová a metalcorová vlna, tyhle ty vlny moderní, kdy... kdy se ti posluchači stylizují zároveň i do stylu těch muzikantů, že ti muzikanti přijdou normálně v modrejch džínách, třeba v bílým tričku, ... hrajou rychlou, tvrdou, progresivní muziku, ale už je nezajímá to, že by měli mít dlouhý vlasy, nebo že by se měli oblíkat do nějakých tmavých barev, je jim to jedno.“ (Snape) Často jde zejména o ty, kteří jsou členy metalové subkultury již delší dobu, přičemž mnohdy prvky metalového stylu využívali v mladším věku: „... se tadyto projevuje u těch starších metalistů mi přijde, znám lidi, kterým už je přes třicet, a ti to nemají. Všichni mi taky říkají, ty jednou vyndáš piercing... ale znám ty lidi tak dlouho, že vím, že ty dlouhý vlasy měli, že chodili v rozdrbanejch hadrech... a najednou mají džíny, tričko... a tak jo, když to furt poslouchaj, proč ne.“ (Lilith) Nejen u starších členů subkultury, ale i mezi metalisty všeobecně dochází v současné době ke snižování důrazu na vzhled jako součást identifikace se subkulturou²⁸. „tohleto si myslím že už se jako v dnešní době opravdu uvolňuje, že se to moc nehrotí, že ti lidi jsou tam opravu kvůli té hudbě.“ (Martin) Vypadá to, že většina ostatních metalistů se nad něčím takovým příliš nepozastavuje. „Ať si každá nosí co chce, jako v metalu prostě můžeš nosit leccos... já mám třeba metalový tričko, který je červený.“ (Martin) „... celá v černým taky nemusím bejt...“ (Markéta) „To je vysloveně jejich volba, já to neodsuzuju a spíš tomu fandím, proč ne ... myslím si, že to oblečení není důležité zas tolik.“ (Johanna) „Koukni se na mě – vypadám jako metalistka teď?“ (Markéta) U některých se, co se týče postoje k tomuto trendu, opět objevuje tendence s vyšším věkem a delší dobou, po kterou jsou členy metalové subkultury, přisuzovat metalovým vizuálním prvkům a vzhledu menší

²⁷ Viz obrazová příloha.

²⁸ Tendence s delší dobou příslušnosti k subkultuře přisuzovat menší důležitost stylu a větší důležitost subkulturní ideologii jsou patrné ve všech subkulturách. Tento rozpor – *problém authenticity* – může vést k tomu, že starší členové považují mladší za pozéry, kteří nerozumí ideologii, a mladší chápou subkulturní příslušnost starších jako méněcennou, kvůli tomu, že se neoblékají tak, aby dali tuto příslušnost najevo. (Heřmanský, Novotná, 2011) Takováto kritika mezi staršími a mladšími členy subkultury se však v metalu neobjevuje. V případě metalové subkultury totiž místo ideologie (kterou metal nemá, jak bude dále popsáno) zaujímá zájem o hudbu, který se však vyskytuje u všech věkových kategorií členů metalové subkultury (bez něj by člověk nebyl považován za metalistu) a znalost hudby, která se ovšem vyvíjí postupně, takže starší členové subkultury respektují to, že hudební vědomosti těch mladších mohou být ještě omezené (je velice nepravděpodobné, že by byly zcela nebo téměř nulové, jelikož jsou metalisty obecně považovány za důležitou součást příslušnosti k subkultuře), a naopak mladší uznávají široké znalosti starších, protože znalost hudby je v metalové subkultuře obecně hodnocena o mnoho výše, než styl.

význam. „... dřív mi to přišlo takový hrozně divný, že jsem se snažila bejt strašně jako že... žít tím úplně, dávat to najevo, a teď už mi přijde, jako že pro to mám daleko větší pochopení, že někdo třeba se oblíká úplně normálně a není to na něm vůbec vidět.“ (Míša)

Informátoři i v souvislosti s tím zmiňují, že vzhled a to, zda vůbec metalista nosí metalové oblečení, případně jak a s čím ho zkombinuje, závisí především na člověku samotném. „to je věc každého ... je to jedno, co koho napadne, co se mu líbí.“ (Markéta) „Člověk prostě může vypadat jakkoli a může si poslouchat, co chce.“ (Martin) Někteří z informátorů také v průběhu času svůj vzhled změnili v tom smyslu, že už nevyužívají tolik metalových vizuálních prvků, jako v mladším věku (což často souvisí právě s výše zmíněnou změnou chápání důležitosti vzhledu staršími členy subkultury). „... já třeba na koncerty jsem se oblíkala fakt jako hodně ... teď už jsem v tom stádiu, kdy si vezmu třeba na koncert bílý triko a skejtový boty, a je mi to úplně jedno...“ (Míša) „... už samotnému mně to nějak jako... už to chtělo změnu, prostě. Už to bylo dlouho to samý.“ (Martin) „To se určitě změnilo... když jsem chodil na gympl, tak tam ještě tak nějak jsem chodil v tričkách normálně, moc jsem to neřešil. Na veřejce, chodím oblečený jako každéj jinej, že by třeba až na ty dlouhý vlasy nikdo... do mě neřek co poslouchám.“ (Dan) [Nosíš něco metalového kromě těch triček?] „Ne, asi ne. Dřív jsem nosil.“ (Bizzaro) „Podle mě z toho každéj jakoby trochu vyrostl, že to tak už jakoby ustupuje...“ (Míša) Někteří určité konkrétní prvky své vizáže v průběhu času vyměnili za jiné nebo přestali používat, mnohdy i z toho důvodu, že jejich používání shledali v rámci své identity jako metalisty za zbytečné. „Měla jsem dva pyramidkový pásky, ale to bylo ještě na základce.“ (Markéta) „Nosil jsem pyramidky kdysi, kolem těch patnácti, ale přestal jsem, protože... je to nepohodlný a... nevím, není to potřeba si myslím, pro mě...“ (Standa) „Já jsem nosila i takový ty platformy²⁹ prostě obrovský a tak...“ (Míša) „Já jsem fakt... osm let jsem chodila jenom v černým. Teď už nejsem tak striktní. ... měla jsem Steely dvacetidírkový, ale to už mi přijde takový... pozaistický, já už to nechci nosit, už to nepotřebuju, nepotřebuju si tím nic dokazovat...“ (Johanna)

Vizáž se někdy mění také podle příležitosti, zejména na koncerty a festivaly využívají mnohdy metalisté více metalových prvků, než běžně. Protože se zde pohybují téměř výhradně mezi členy své subkultury, pro mnohé z nich jde o významnou příležitost demonstrovat svůj vztah k metalové hudbě nebo příslušnost k subkultuře ve společnosti lidí, kteří takovému jednání porozumí. [Kdy nosíš ty metalový věci?] „Většinou to prostě nosím na koncerty.“ (Markéta) „Já to třeba nepřeháním normálně, spíš když, tak na ty koncerty.“ (Dan) „Když jdu na ten koncert tak jo, určitě tam jdu nějak oblečená, protože kde užiješ ty věci, kde je ukážeš, že jsem si koupila nové korzet... a když jdeme na pivko, tak to je podle nálady.“ (Lilith) „Když jdu na koncert, tak se vyloženě obleču tak, že je poznat, že tam patřím.“ (Johanna) Vizáž určená na koncerty často zahrnuje takové vizuální prvky, které mnoho metalistů nenosí běžně a které jsou používány cíleně k těmto speciálním příležitostem (ozdoby s výraznými kovovými hroty, oční čočky apod.). Někteří naopak uvádějí, že jejich vizáž se s příležitostmi koncertu vůbec nijak nemění: „Já se nějak neoblíkám speciálně na

²⁹ Zvýšená podážka u obuvi – viz obrazová příloha a boty zn. New Rock.

koncerty nebo speciálně jinam, já se vždycky oblíkám stejně, to jsou... ty metalový trička, a džíny, vestu, tím to končí.“ (Standa) Někdy mohou vizáž zvolenou pro koncert tvořit takové prvky metalového stylu, které metalista používá i při běžných příležitostech, avšak na koncertě se dostávají do jiného kontextu, a proto může být volba konkrétních z nich cílená: *„Určitě třeba podle konkrétního koncertu si na sebe vezmu nějaký konkrétní tričko, který s tím nějak souvisí, buď s kapelou anebo žánrem.“* (Bizzaro)

Zároveň informátoři uvádějí, že pokud není vhodné nosit metalové oblečení a doplňky do zaměstnání či školy apod. respektují to a nesnažili by se za každou cenu prosazovat metalovou vizáž. *„Do školy si můžu v podstatě dovolit nosit cokoli, ale samozřejmě kdybych pracoval někde v kanceláři, jestli bych měl nějaký dress code, tak bych asi vynechal to metalový oblečení.“* (Standa) *„Já dělám takové povolání, kde to moc vhodný není, abych chodila takhle oblékaná s pyramidkama na ruce, nebo... ani na škole se to moc nehodilo.“* (Johanna) *„...Pohybují se nejenom v týhle společnosti, metalový, takže asi kdybych nosil to, o čem se tady hodně bavíme, tak bych si asi zavřel dveře před určitejma ... anebo bych se musel třeba převlíkat. Takže chodím tak, jak mi to vyhovuje, a abych tak nějak... byl svobodnej, aby mě to nesvazovalo.“* (Bizzaro) *„Když jdu do divadla, tak se taky oblíknu víceméně normálně, vezmu si sice černý kalhoty, ale nevezmu si už mikinu s potiskem, to se nehodí. Vezmu si černou košili, a zabil jsem dvě mouchy jednou ranou, vypadám slušně, ale mám na sobě oblečení, který mi něco říká a ve kterým se cítím dobře.“* (Snape) Z výpovědí informátorů je patrné, že přijímají určité normy společnosti, avšak často je zároveň svým chováním vyjednávají – snaží se najít kompromis mezi normou většinové společnosti a vlastním (metalovým) stylem. Koncert nebo festival je potom nejvýraznější příležitostí, kdy na tuto normu nemusí brát vůbec žádný zřetel. *„Je jasný, že do školy vždycky jsem se to snažila trochu krotit, že jsem si nebrala plno doplňků a korzety jsem do školy taky nenosila. Vždycky jsem měla třeba nějaký obyčejný černý hadry a pyramidkovej pásek, glády... s tím jsem tak vystačila do školy... na koncerty jsem si brala vždycky něco jako že lepšího.“* (Míša)

Vizuální prvky a identita

Jak již bylo zmíněno výše, někteří z metalistů využívají jen některé vizuální prvky, nebo téměř žádné, což informátoři chápali jako zcela normální a závisející na vkusu a volbě daného člověka. *„Jestli je to člověk, kterej opravdu má rád tu hudbu, je úplně jedno, jak vypadá, nezakládám si vůbec na tom, jestli někdo vypadá jako metalista nebo ne ... jestli se mu líbí hudba, tak tím to jakoby končí pro mě, prostě.“* (Standa) Vzhled tak není důležitou součástí identity metalisty z hlediska uznání, kterého se mu dostává od členů metalové subkultury. *„Dokážou mě lidi fakt překvapit, že nevypadají na metloše, a vědí o čem mluví, protože někdy se stává přesně ten opak, kterej je nepříjemnější, že člověk vypadá, jak je strašně hustej, a že zná první poslední, a pak zjistíš, že zná čtyři kapely a z toho osm písniček, a je rád že je rád, takže naopak jsem radši, když ti lidi vědí o čem mluví, a jestliže tak nevypadají, no ježišmarja...“* (Mephisto) Podle některých je přítom v tomto smyslu situace v současnosti poněkud

uvolněnější, než dříve, v začátcích metalové subkultury: „Přijde mi, že na začátku tam byly určitý hranice, pravidla, jak se mají ti lidi stylizovat, jak mají vypadat, bylo to takový nepsaný pravidlo. A dneska už si myslím, že už to neřeší ani ta starší generace, která si prošla tím, že se do toho stylizovala, jednak že se jí to líbilo, ale že tam byla jakoby i ta povinnost, v uvozovkách.“ (Snape) To samé platí také pro případ koncertů a různých akcí, kde bývá většina účastníků v metalovém. Metalista, který by byl vizáží nerozeznatelný od většinové společnosti, zde zpravidla nevzbuzuje žádné zvláštní reakce, stejně jako návštěvník koncertu, který není členem metalové subkultury³⁰, pokud se mu líbí hudba. „Já si řeknu – no a co? Poslouchá metal, líbí se mu to, tak ať si chodí jak chce...“ (Markéta) „...mně to nevadí, respektuju to plně, a vůbec jakoby je nějak nepodceňuju, nebo něco takovýho. Jestli je to člověk, kterej opravdu má rád tu hudbu, je úplně jedno, jak vypadá, nezakládám si vůbec na tom, jestli někdo vypadá jako metalista nebo ne.“ (Standa) „Myslím si, že je to o toleranci, a metal je dost tolerantní společnost.“ (Bizzaro) Výrazněji zvýšenou pozornost ostatních by návštěvník koncertu nebo festivalu vyvolával v takovém případě, kdy by se svým vzhledem odlišoval i od většinové společnosti způsobem, který by byl pro metalovou akci opravdu neobvyklý: „... musela by ses oblíkat třeba jako hip hoper...“ (Snape) Negativní reakce by byly pravděpodobně jen tehdy, pokud by na sebe návštěvník akce upozorňoval nevhodným chováním. „Když se mezi těma lidma pohybuješ, normálně s nima prostě mluvíš, normálně když tě někdo pozdraví tak mu odpovíš na pozdrav, jo, tak... oni to neřešej. Je jim to úplně jedno. ... něco jinýho by bylo... se dostat do té fáze, kdy by si oni řekli, jo, tak ta k nám nezapadá, nebo ta je hrozná, co tady vlastně dělá? Musela bys udělat to, že bys tam přišla úplně obyčejně oblečená, sedla si do rohu a četla si třeba knihu, nebo bys tam tak seděla a na všechny by ses koukala jako ježiš, tady to je hrozný, kroutila bys hlavou...“ (Snape)

Na druhé straně existují i takoví metalisté, kteří si na své metalové vizáži velice zakládají a jejich vzhled je výrazný i v rámci metalové subkultury. Zjišťovala jsem, jaký pohled mají informátoři na to, jestliže některý příslušník metalové subkultury v běžném životě využívá takové kombinace metalových vizuálních prvků nebo určité specifické prvky, které jsou obvyklejší spíše při příležitosti koncertů, festivalů či jiných metalových akcí nebo jiným způsobem neodpovídají příležitosti, při které je dotyčný metalista využívá. Informátoři obvykle uvádějí, že je takové chování přehnané, někdy až úsměvné, ovšem záleží na volbě jednotlivce, takže jej nijak neodsuzují. „To je docela vtipný, já se musím přiznat, že mě to občas jakoby docela rozsměje, ale... věřím, že oni to taky odkoukají od těch kapel, protože oni to nosej některý kapely, ale u nich je to

³⁰ Tedy se buď za člena subkultury sám nepovažuje nebo nedisponuje tzv. subkulturním kapitálem – subkulturní kapitál (koncept vychází z teorii Pierra Bourdieu) zahrnuje znalosti a předměty související s určitou subkulturou, které jedince odlišují od většinové společnosti i členů jiných subkultur a zároveň přímo úměrně svému množství zvyšují prestiž daného jedince v rámci této subkultury, přičemž je subkulturní kapitál nepřenosný mezi různými subkulturami a většinová společnost jej nijak neoceňuje (Heřmanský, Novotná, 2011). V případě metalu jsou nejdůležitější složkou subkulturního kapitálu znalosti v oblasti metalové hudby, kapel a historie této hudby.

jenom nějakéj prvek živýho vystoupení. “ (Standa) „Když má někdo obyčejnej nějakéj náramek s pyramidkama, tak je to jako v klidu, nebo třeba cokoliv na krku, třeba obrácenej kříž, tak to mi přijde ještě v pohodě, ale pokud má někdo náramek s deseticentimetrovejma bodákama, tak to mi přijde už zbytečně přehnaný, naprosto. ... myslím si, že není potřeba to takhle zdůrazňovat, svou příslušnost vůči tý subkultuře. “ (Johanna) „Já si myslím, že... všeho s mírou... už mi to není tak blízký, ale jako ať si každěj nosí co chce, to je můj pohled na věc. “ (Martin) „Přijde mi to prostě blbý, když je třicet stupňů, tak přece nebudu chodit v koženéjch kalhotech, ve vysokejch botech a v křiváku jenom proto, abych byl stejně drsnej, jako jsem v zimě, nebo... myslím, že to je naprosto zbytečný. “ (Bizzaro) Někteří jsou toho názoru, že přílišné narušování norem většinové společnosti vrhá na celou subkulturu špatné světlo: „Možná tady je nějaká hranice, kterou by ani zatvrzelej metalák překročit třeba úplně nemusel ... já si říkám, pak se nedivte, že si o nás lidi myslej takový věci, když pak támhle přijdete do práce a máte na sobě ostny ... řek bych že nic se nemá přehánět, prostě. “ (Dan) Někteří v tom naopak nic zvláštního nevidí a zaujímají v tomto směru pozitivní stanovisko, ovšem současně si uvědomují nutnost konformity, kdy její porušení by jim mohlo způsobit komplikace v běžném životě: „Kdybych mohla, tak taky tak chodím, proč ne ... ale do práce s tím opravdu nemůžu, v latexovým korzetu... dělám s lidma, takže se na sebe nesnažím strhávat nějak pozornost. “ (Lilith)

Objevují se také lidé, kteří mají metalovou vizáž, ovšem ve skutečnosti nejsou metalisté³¹; často jde o jedince, kteří se snaží pomocí takové vizáže zviditelnit a být zajímavější. Takový jev sice není příliš častý, ale někteří z informátorů se s podobnými lidmi setkali: „Znám i člověka, co se teda oblíká a vůbec metal neposouchá. On třeba přijde, vypadá úplně normálně, klasika, nějaký černý hadry, těžký boty, všude pyramidy, plno kovu, a pak řekne, metal je sračka! Ale myslím si, že to není moc častý. “ (Míša) „To jsou lidi, kteří nevědí, o čem mluví, nebo se snaží být zajímaví, kolikrát se stane trapná situace, že ... jsme seděli u baru, a přišel nějaký kluk v nový, fungl nový mikině, hrozně drsnej, teď se tam jako tvářil, ramena, a my jsme začali mluvit o tý kapele, o tom posledním albu a tak, a on říká, co to je za kapelu??? A měl ji na triku, celou dobu ji měl na triku. “ (Johanna)

V současné době se v mainstreamové módě objevuje oblečení a doplňky inspirované metalovým stylem. Může se tak stát, že některé prvky (pyramidy, kožené oblečení, křiváky atd.), které mají (za tímto účelem často různě kombinované) vyvolávat dojem metalového stylu, mohou nosit lidé zcela mimo metalovou subkulturu pouze proto, že jde o módu, přičemž však netuší, odkud dané prvky pochází. Informátorům to však nijak výrazně nevadí, mnozí se o tento trend ani nezajímají a nevyvolává v nich žádné dojmy. Jde totiž buď o takové prvky, které v rámci metalového stylu nejsou tak typické, jako některé jiné; které nejsou skutečně výhradně metalové (tedy například tričko s pyramidami), nebo se zpravidla nejdená o metalové prvky zcela v té podobě, v jaké jsou součástí metalového stylu (vypadají velmi často více či méně odlišně, což nemusí rozpoznat většinová společnost, metalista však ano), a rovněž bývají zkombinované s takovými prvky běžnými v mainstreamové společnosti takovým

³¹ Tedy především nemají zálibu v metalové hudbě a také nedisponují subkulturním kapitálem.

způsobem, který by metalista s největší pravděpodobností nezvolil a především v jehož důsledku se nejedná o metalový styl. „...kabelka s pyramidkama pro mě metal nesymbolizuje.“ (Dan) V naprosté většině případů se tedy nestane, že by podobně oblečeného člověka na základě jeho vzhledu metalisté zhodnotili jako příslušníka své subkultury. I z těchto důvodů se mezi informátory neobjevují přímo negativní reakce, spíše neutrální postoj, někdy jim se jim tento trend jeví směšným: „Že by mě to uráželo, to ne, ale jako... určitě by mě to asi pobavilo.“ (Martin) Často jej chápou jako běžný vývoj v oblasti mainstreamové módy: „Ta móda už si nemá co vzít, z koho ... punk už tady prošel, tak teď začíná metal.“ (Lilith) „...ono stejně u té módy, rok, půl se to bude nosit, potom se na to zapomene.“ (Standa) „Tak to je módní trend, a to mi je jedno, přijde mi to jako každé jiné trend.“ (Bizzaro) Někteří naopak na módní inspiraci metalovým stylem vidí některá pozitiva, například to, že metalové prvky už nejsou v takové míře vnímány jako nonkonformní: „Ne, já to vůbec neřeším. Tohle mi třeba vůbec nevadí... je to svým způsobem docela i dobře, že... ten svět nebo ten zbytek těch lidí, že to berou jakoby jako součást tohoto světa, že to není už tak jakoby vymezený na hraně.“ (Snape) Názor na oblečení a doplňky inspirované metalovým stylem v mainstreamové módě se u některých informátorů v průběhu času nicméně změnil z odmítavého na neutrální, což velmi pravděpodobně souvisí s tím, jak se pro ně průběhu času, kdy jsou členy metalové subkultury, snížila důležitost stylu jako součásti příslušnosti k subkultuře. „Dřív mě to strašně odpuzovalo, já jsem k tomu měla hroznej odpor, strašně mě to uráželo, že si to můžou koupit i lidi, který s tím nemaj nic společnýho, a teď mi to nevadí, jsem ráda, když můžu jít do New Yorkeru a koupit si tam za stopadesát tričko s pyramidkama...“ (Míša) „Dřív určitě by mě to pobuřovalo a řekl bych si – co takováhle co vůbec neví, co my jsme zač, tak si tady nosí něco... dneska už to spíš jako se zájmem sleduju a říkám si, co z toho bude... už nějak... jsem mimo to, abych na to měl nějaký extra názory, ať už nenávidný nebo nějaký kladný, v zásadě... ať si to nosej, já v tom asi nevidím nic v zásadě špatnýho...“ (Dan) Zatímco nápodoba metalového stylu v kolekcích mainstreamové módy metalistům nijak zvlášť nevadí, negativní postoj zaujímají často k využívání skutečného metalového oblečení a doplňků z metalových obchodů členy většinové společnosti, kteří se prostřednictvím těchto prvků snaží zviditelnit, jak je zmíněno výše, případně vyhovět módě. Tento negativní postoj pravděpodobně vychází z toho, že v takovém případě je narušena exkluzivita stylu, přičemž následkem toho nelze podle vzhledu rozpoznat, zda jde v případě takového člověka o metalistu, nebo ne. „Spíš by mě naštvalo, kdyby... ne že to veme odněkud z New Yorkeru, ale že opravdu půjde do toho Nosferatu, utratí tu trojku za ty gotický šaty, a navlíkne na sebe ty pentagramy, deset pentagramů a dvanáct obrácených křížů...“ (Lilith)

Jak bylo zmíněno, vzhled je hlavním identifikačním prvkem v rámci metalové subkultury. Metalista obvykle pozná jiného metalistu i podle maličkostí, a stává se, že když se náhodně, například v autobuse nebo metru, potkají dva cizí metalisté, pozdraví se nebo jiným způsobem navážou kontakt, avšak není to pravidlem. „...většinou když potkám metaláka, tak ho rozpoznám, třeba kluka podle dlouhých vlasů, černýho trika s kapelou, bot, nebo prostě vůbec jak vypadá...“ (Johanna) „...jsou i lidi, který dělají to... takhle to funguje i mezi autobusákama, že se autobusáci pozdraví, když jedou kolem, a třeba se vůbec neviděli, neznají se, jsou z jinýho depa. A to samý i dělají někteří lidi, že třeba na sebe jenom kývneme hlavou. Jo, čau, rád jsem tě viděl, že tady prostě nejsem sám.“ (Snape) „Když se potkáme dva stejný lidi? No, tak se maximálně

na sebe usmějeme, kouknem se, řekneme si, komu to víc sluší, no a jdeme si vlastní cestou...“ (Markéta)

Hudba a identita

Část informátorů uvádí, že metal logicky navazoval na hudbu, kterou poslouchali před ním, tedy různé druhy rocku. „...*já jsem od mala nějak poslouchal Beatles a takovýhle věci, a vždycky jsem nějak cítil, že by to chtělo trošku přitvrdit.*“ (Martin) Zde je patrná generační transmise: k rocku je velmi často buď přímo, nebo nepřímo přivedli rodiče. „*Mně když bylo asi dvanáct, tak jsme měli doma obrovskou skříňku, kde byly elpíčka, byli tam AC/DC a byli tam Zeppelini a takovýhle věci, a já jsem si to prostě jako dvanáctiletý kluk pouštěl ... tak mi to prostě dalo nějaký ten impulz, ... prostě jsem se o to začal zajímat...*“ (Snape) [Jak se to stalo, že jsi metalista?] „*Díky tátovi, kterej... kterej dycky poslouchal rockovou nebo kytarovou hudbu.*“ (Mephisto) „...*můj otec... hrál v kapele a poslouchal různý... protometalový dejme tomu kapely, a... hlavně Scorpions třeba poslouchal, no a tím jsem začal jakoby v deseti.*“ (Standa) „*Můj táta poslouchal hard rock a tak, a už asi když mi bylo třináct, tak mě začal vodit do rockovejch klubů, takže jakoby hodně jsem měla tyhle ty kořeny, těch starejch kapel, a pak jsem začala na druhou stranu poslouchat jako že moderní metal.*“ (Míša) Někdy metal sice nenavazoval na rock, ale určitým způsobem souvisel s hudbou, kterou informátor poslouchal dříve – s punkem. „*Nejdřív jsem se bavila s pankáčema, tak jsem poslouchala punk s nima, a pak to přešlo nějak k tomu metalu. Postupně.*“ (Lilith) Někteří z těch, kteří poslouchali rock, někdy i tvrdší, vzpomínají, že je metal nejprve nezaujal, nebo se jim dokonce nelíbil, ale přesto k němu postupně našli cestu. „...*od Opeth jsem našel Still Life, a strašně se mi líbil obal, tak jsem si to koupil, doma jsem si to poslechl a říkal jsem si – to je divný, to se mi moc nelíbí, ale sjížděl jsem to furt dokola, protože mě tam něco prostě nutilo...*“ (Snape)

Někteří z informátorů však také popisují, že před tím, než začali poslouchat metalovou hudbu, neměli žádné hlubší zkušenosti s jakoukoli rockovou hudbou a metal, někdy i tvrdších stylů, byl dá se říci první hudba tohoto typu, se kterou se blíže setkali. „...*poslouchala jsem maximálně Beatles, nějaký Nothing Else Matters od Metallicity, a pak rovnou black metal.*“ (Markéta) „*V mém případě to bylo vyloženě takhle. Vyloženě nic – metal.*“ (Dan) Ti, kteří začali poslouchat rovnou metal, často zmiňují, že se jim tato hudba zprvu nelíbila: „...*mně se to nelíbilo. Ale tak jsem se nějak jako naučila se to poslouchat, a od té doby se mi to líbí.*“ (Markéta) Také v těchto případech se někteří informátoři s metalem seznámili prostřednictvím rodičů nebo sourozenců. „*Mě k tomu přivedl táta dalo by se říct, protože ten dřív poslouchal, co tady za komunismu bylo možný, nějakou třeba Metallicu a tak dále, a pouštěl to v autě občas, a takhle vlastně to bylo poprvý co jsem i já s tím přišel do styku.*“ (Dan) „*Brácha poslouchal metal.*“ (Markéta) Zajímavé je, že žádný informátor neuvádí, že by jej k metalu přivedli přátelé; ti měli sice v některých případech na informátory vliv co se týče objevování dalších kapel a stylů, ale nikdy to nebyli oni, kdo by dotyčného přímo seznámil s metalem.

Protože metal je velice různorodý hudební žánr a jeho jednotlivé styly se často odlišují nejen hudebně, ale do jisté míry i co se týče vzhledu jejich posluchačů a jak se

během rozhovorů ukázalo, někdy i určité ideologie, která je s daným stylem spojená, zajímalo mne, jestli se metalisté svou příslušnost k subkultuře vymezují ještě konkrétněji podle stylu metalové hudby, který poslouchají. Nikdo z informátorů však neposlouchá pouze jeden určitý styl; přestože někteří z nich označovali jeden (častěji dva i více) ze stylů jako nejoblíbenější a někdy také říkali, že určitý jiný konkrétní styl neposlouchají (na základě svého hudebního vkusu), na otázku, jaký metal poslouchají, velmi často současně vyjmenovali velké množství někdy i nepříliš souvisejících stylů, případně uváděli, že kromě nejčastěji poslouchaných stylů mají v oblíbě i některé kapely hrající jiný druh metalu, nebo že současně poslouchají různou hudbu v rámci celého žánru. Jak někteří potvrzují, mezi metalisty je něco takového častější než případy, kdy by někdo poslouchal výlučně jeden styl. *„Dá se říct, že čím víc to poslouchá, tak tím víc i stylů poslouchá, že jakoby já bych neřekl, že nějaké zkušenej metalista by poslouchal jenom jeden styl metalu, že většinou prostě se to různě promíchává.“* (Standa) V souvislosti s tím někteří informátoři pouze poukazují na black metal, který je sám o sobě velmi specifickým stylem, a tím spíše black metalový underground bývá ostatními metalisty považován za okruh lidí, který se velmi často do jisté míry vymezuje vůči ostatním stylům a někdy i „mainstreamové“ části black metalové scény, jelikož blackový underground je v některých případech jediný druh metalu, který tito lidé poslouchají. *„Třeba black metalisti jsou vyloženě jakoby takový... to jejich tvrdý jádro je založeno jenom na jednom stylu, a prostě poslouchají jenom black metal a všechno ostatní pro ně jakoby z různých důvodů je nepřijatelný...“* (Standa) *„...jsou prostě lidi, který taky poslouchají ten black metal, oblíkají se úplně stejně, ale oni se třeba straní těmhletěm lidem, kvůli tomu, že oni si hrajou na underground. Oni poslouchají jenom undergroundový kapely, poslouchají jenom to co je neznámý...“* (Snape)

Informátoři tedy uváděli, že pro ně osobně ani v metalové subkultuře obecně není obvykle v kontaktu s ostatními metalisty styl hudby důležitý v tom smyslu, že by se v rámci něj metalisté vymezovali jako členové skupiny specifičtější, než je metal jako celek. *„Tak pozná se to na těch lidech takhle i jako co poslouchají, ale v podstatě je to jedno.“* (Míša) [Je mezi metalistama důležitý, kdo co poslouchá?] *„Vůbec ne.“* (Lilith) *„Ne.“* (Bizzaro) *„...že by třeba mezi náma panovala nějaká nevraživost kvůli tomu, že jako někdo poslouchá jinej typ metalu... to ne. ... jde fakt o tu hudbu a o to, že nás něco spojuje, než abychom nějak se měli potřebu diferencovat, a odlišovat.“* (Martin) Jakkoli mohou být některé ze stylů metalové hudby od sebe výrazně odlišné, stále nad těmito odlišnostmi převažuje skutečnost, že jde o jeden žánr se společnými kořeny. *„Člověk začne poslouchat metal ... a pak jde dál do tvrdšího a tvrdšího. No a jsou lidi, který zůstanou na speedu, jsou lidi, který zůstanou na heavy metalu, a jsou lidi který zůstanou u hard rocku. Ale stejně ta scéna jede dál a ty stejně s tou scénou ať chceš nebo nechceš, jdeš nějaké kousek. Takže nedá se říct, že by čistě někdo byl... vyloženě heavy metalista, já poslouchám heavy metal, všechno ostatní je špatná hudba, a tak... to asi ne, to ne.“* (Mephisto) Rozdíl se projevují pouze v tom, že u výrazně odlišných stylů (odlišná hudba a kapely, jiná podoba hudebních akcí atd.) se například může stát, že jejich posluchači mezi sebou nebudou mít co se týče metalu mnoho společného a nebudou si mít příliš co říci: *„... thrash je jeden z mejch oblíbených žánrů dejme tomu, progress vůbec. A třeba bych na lidi co to poslouchají... neměl bych problém se s nima*

třeba bavit, ale už o tý hudbě by tam nebylo asi tolik společnejch témat ... lidi třeba který poslouchaj thrash, a pak zase i ti co poslouchaj progress by si v tom moc nerozuměli. Myslím, že by jim nestačilo to, že jsou jedna rodina – metal, v momentě, kdy by se třeba už dostali k nějakým konkrétnějším věcem, už trochu zabředli do hloubky...“ (Dan) „Rozhodně hudba a typ metalu, kterej ten člověk poslouchá, jaký kapely, to je rozhodně prvním tématem, o kterém se bavíš nad pívem, s neznámým člověkem ... a jsou určitý věci samozřejmě, že je ti pak ten člověk sympatičtější, když ví, o čem mluvíš třeba.“ (Johanna)

Není tedy zcela obvyklé, že by se metalisté vymezovali podle stylu metalu, který poslouchají, ale samozřejmě se může stát, že konkrétní člověk si bude na tomto stylu zakládat více, než ostatní: „*Záleží určitě na lidech.*“ (Dan) I v případě, že některý metalista bude hudebnímu stylu přisuzovat v interakci s jinými metalisty význam, se však ve většině případů nestane, že by na posluchače odlišných stylů hleděl s despektem. [Ti lidi neříkají třeba sami, já jsem thrash metalista?] „*Některý, ale to neznamená, že se nemůžou bavit s někým, kdo neposlouchá thrash. Jo, není to takhle tvrdě kastovaný, řekl bych.*“ (Mephisto) Zpravidla tím dotyční metalisté dávají najevo, že daný styl je jejich nejoblíbenější (například poslouchají z největší části tento a některé styly neposlouchají vůbec, nebo jej hrají jako muzikanti atd.), případně je styl kromě hudby specifický i něčím dalším (např. určitou filosofií), a proto někteří jeho posluchači považují za důležité označit svou příslušnost k metalové subkultuře konkrétněji. Záleží tedy zcela na subjektivním názoru jednotlivce, přičemž rozdíly v důrazu, který je kladen na styl hudby, se nejčastěji objevují mezi posluchači tvrdších a lehčích stylů, kdy u tvrdších se vymezování podle hudebního stylu objevuje v největší míře. „*Stává se to u takovejch vyloženě specifickéjch žánrů jak jsem mluvil třeba o tom blacku. To jsou takový lidi který... k tomu se vztahuje řekl bych i... takovej docela specifickéj pohled na společnost, taková uzavřenost, pesimismus, trochu cynismus, a myslim že to ti lidi i tak nějak cítí, že to je něco, co je spojuje, vyloženě kromě tý hudby, která ovšem tyhle emoce v sobě tak jako... obsahuje, a tam bych opravdu řekl, že ten člověk fakt může říct jako – já jsem black metalista.*“ (Dan)

Právě spíše u tvrdších či extrémnějších stylů se však u některých metalistů objevuje někdy i vyvyšování konkrétního metalového stylu nebo typu hudby (tvrdý nebo extrémní metal obecně) nad jiné, lehčí, a v souvislosti s tím mohou hledět povýšeně i na metalisty, kteří tyto lehčí styly poslouchají: „... *někdy třeba death metalisti budou koukat skrz prsty na lidi, který poslouchají třeba nějakej power metal, heavy metal, takový, který bych řekl že je ... ještě takový měkčí, v rámci toho metalu.*“ (Dan) K podobnému jednání ovšem dochází zřídka, nejčastěji se tak děje v případě posluchačů specifických undergroundových oblastí tvrdších metalových stylů, co se týče těchto stylů všeobecně, pak zpravidla black metalistů, zejména však opět těch, kteří poslouchají nebo se pohybují v blackmetalovém undergroundu. „... *třeba ti blackaři často, ... když jsem byl ještě mladší, tak to jsem prostě na několika koncertech viděl opravdu jako celý černý s corpse paintem, a opravdu jako to prožívali, a když někdo řekl, že poslouchá power metal, tak se s ním podle mě třeba asi nebavili. Jsou takový,*

ale zase si nemyslím, že by to bylo pravidlo.“ (Martin) „... *obecně vzato, ti lidi, co poslouchají heavy metal, takový jako... víc ty melodičtější žánry, tak jsou takový jako víc free a víc uvolněnější a je jim to úplně jedno, kdežto ti lidi co jsou zatvrzelý vyloženě že poslouchají jenom black metal a jenom underground, tak ti už nerespektujou ty ostatní.*“ (Snape)

Informátoři zmiňují, že občas se metalisté navzájem rozlišují podle hudebního stylu v nadsázce nebo z legrace: „... *třeba ze speed metalistů a z power metalistů si občas děláme srandu, protože... ty texty o těch dracích a tak, to už jako... se trochu vyčerpalo podle mě...*“ (Martin, poslouchá thrash a black) „*Někde jako si občas [křesťané] děláme srandu, jako – fuj, ten poslouchá pagan...*“ (Markéta) „*Většinou je sranda z blackařů...*“ (Míša, poslouchá thrash a deathcore) V určitých kontextech a situacích může mezi metalisty docházet k vymezování pouze na základě filosofie či náboženství, spojených s hudbou, kterou daný člověk poslouchá, nezávisle na hudební stránce: „... *poslouchám křesťanské metal, tak třeba ti, kteří poslouchají satanisty, tak se na mě můžou koukat jako – aha, nějaký magor, kterej poslouchá úplně... něco jinýho...*“ (Markéta)

Metal jako životní styl

Základním a nejdůležitějším prvkem, který informátoři uvádějí na prvním místě v reakci na otázku, co znamená být metalistou, je záliba v hudbě. „*Hlavně je spojuje ta muzika.*“ (Johanna) [Co to znamená, být metalista?] „*Máš ráda zkrátka tu hudbu!*“ (Lilith) „*Znamená to být člověkem, kterej poslouchá nějakou konkrétní hudbu.*“ (Bizzaro) „*Především poslouchat metalovou hudbu, samozřejmě.*“ (Standa) Dále se pak pojetí toho, co je podstatou metalu jako subkultury liší s jednotlivými lidmi (na což informátoři sami upozorňují - „*Já myslím, že to pro každého znamená něco jinýho...*“ (Bizzaro)), avšak okruh základních aspektů příslušnosti k metalové subkultuře, které se během rozhovorů objevovaly, se u informátorů opakoval. Pro některé je důležité setkávání s ostatními metalisty, účast na koncertech, festivalech a dalších akcích, pro muzikanty kontakt s metalovou hudební scénou³². „... *prostě jenom záliba v hudbě, pro mě především. Ale samozřejmě jako i taky... potkávání s těma samýma lidma, který mají ty samý zájmy a tak dále, chodit na koncerty...*“ (Standa) „*Jsem metloš, tím že poslouchám tu hudbu a protože mě baví se v tý společnosti pohybovat. Že mě baví jezdit na festáky a baví mě mít hudbu jako koníček, dělám hudbu, jsem v kapele...*“ (Mephisto) „... *je člověk, kterej o sobě tvrdí, že je metalista, a znamená to pro něj, že je součástí něčeho, že je součástí nějaký skupiny, nějaký hudební skupiny, která je spojená s fanoušky, a ta skupina je třeba navázaná na spoustu známejších skupin, a... ty jsou navázaný na další fanoušky, tak ten člověk, pro něj být metalista znamená že je to muzikant, kterej hraje metalovou muziku a pohybuje se v tom, v tý oblasti.*“ (Snape) U některých metalistů, jak upozorňují informátoři, je významnou součástí příslušnosti k subkultuře metalová vizáž. [Co to znamená, být metalista?] „*Defakto nic, jenom – co se mi líbí za hudbu, možná jak chodím oblíkaná...*“ (Markéta) „*K tý hudbě... se většinou, ne vždycky, ale většinou se k tomu pojí nějaký styl oblíkání.*“ (Mephisto) Může jít také o odlišnost od zbytku společnosti, která však může v určitých situacích metalistovi způsobovat komplikace při kontaktu s většinovou společností: „*Pro mě to*

³² Tedy aktivně se účastnit hudebního dění v oblasti metalu jakožto muzikant.

znamená samozřejmě určitou odlišnost, na jednu stranu se mi to líbí, je to takovej únik do vlastního světa, kterej třeba... je řadě lidí úplně skrytej, což... má si myslím velký kouzlo, svoje, a na druhou stranu, pak člověk... někdy opravdu i v běžném životě naráží.“ (Dan)

Zajímavé je, že někteří z metalistů se sami jako metalisté neoznačují, i když metal posouchají, nebo hrají v metalových kapelách. [Co říknou, když jim někdo řekne, já jsem hipoper, a co ty?] „No, oni to spíš korigujou na to, já poslouchám tenhle ten styl, jo, já třeba poslouchám mathcore³³. Ale to je vyloženě záležitost mladejch lidí. ... Dneska spíš ten člověk řekne – ne že by řekl, já jsem metalista, on spíš řekne, hele, já poslouchám metalovou muziku.“ (Snape) Někteří postupem času přestávají považovat za důležité dávat explicitně najevo, že jsou součástí metalové subkultury. „... já jsem teďka ve fázi, kdy už jako zas o sobě netvrdím tolik, že jsem metalista, už tolik nechodím oblikaň, ale tu hudbu stále poslouchám, když hraju něco na kytaru, tak je to metal, a... stále mě to baví. Ale... spíš už jsem si prošel dobou, kdy jsem měl zapotřebí to dávat na odív.“ (Martin)

Pro některé metalisty se význam toho, být metalistou, v průběhu času mění, a jak již bylo zmiňováno v souvislosti s využíváním vizuálních prvků, často se stává, že po nějaké době, kdy jsou členy subkultury, přestává být pro některé tolik významným prvkem právě vizáž a také odlišnost od zbytku společnosti. „...možná že úplně v začátku to byla taková potřeba bejt jako jinej, ale... to daleko převýšilo to, že opravdu mám rád tu hudbu.“ (Martin) „...tak když ti je já nevím nějakých šestnáct, tak určitě je to... styl života, a máš jenom takový přátele, a chodíš jenom v tom černým, a jseš hrozně drsná, máš obojek na krku, a... jseš zmalovaná, takže... a nechceš vůbec aby s tebou někdo mluvil a hlavně ne učitelé... je to nějaký vzdor, možná.“ (Lilith) „... s tím věkem už to jakoby... člověk se trošku distancuje od všech těch... banálních... já nevím, jako image, imageových věcí a podobně...“ (Standa)

Informátoři se shodují v tom, že v metalu jako celku, zahrnujícím všechny jeho hudební styly, neexistuje žádná společná filosofie či ideologie, pokud sem není zahrnována záliba v metalové hudbě (kterou ovšem sami jako ideologii nechápou). „Jde o hudbu, jde o ten styl, co se mi líbí.“ (Markéta) „...myslím si, že metal jako takový prostě není životní filosofie, ani v něm není žádná ucelená filosofie, protože ty myšlenky těch lidí jsou různé.“ (Johanna) „Metal asi nemá ideologii, ne? Navíc každé metal je o něčem jiným.“ (Bizzaro) „...mám pocit, že každé metalista by strašně rád měl v tý hudbě tu subkulturní oporu, ale tak to prostě nefunguje. Já to v tom prostě nevidím.“ (Mephisto) „...tohle je fakt jako že hodně postavený na tý muzice, že jinak to ani žádnou filosofii nemá.“ (Míša) Někteří nicméně upozorňují na to, že určité tendence, které by se daly označit jako prvky nějaké společné filosofie, mohly existovat v počátcích metalu: „...z hlediska politickýho, v počátcích ten metal byl jakoby dost doleva, že to byl prostě odpor proti válce a tak, mělo to dost široký styčný plochy s tím punkem.“ (Martin) O filosofii či ideologii by se možná dalo hovořit až s některými konkrétními styly, zejména podstata black metalu by se dala nazvat filosofií. „...stejně jako se metal diferencuje do různých dalších... rozličnejch podškatulek, tak si myslím, že i z hlediska

³³ Jeden z novějších stylů metalové hudby, vycházející z metalcoru.

nějakých postojů a ideologie metalu se tohleto řekněme třístí podobným způsobem, takže jako že by dneska všechen metal něco spojovalo z hlediska nějaký ideologie nebo z hlediska nějakýho myšlenkovýho proudu, tak to ne, podle mě.“ (Martin) „...tady už by asi bylo potřeba mluvit o jednotlivých stylech, protože... tady už opravdu ty rozdíl budou, ale... myslím že třeba u toho blacku zrovna, to bude docela...“ (Dan) „*Ta filosofie už možná navazuje na ty různé styly jakoby, že prostě, já nevím doom metal je takovej odvázaněj, že prostě drogy a podobně, black metal je třeba založený – nebo čerpá, bych řekl, z romantismu, takže tam jsou prvky nacionalismu a tyhle věci...*“ (Standa) Mnoho prvků, které by se daly považovat za něco, co tvoří filosofii nebo ideologii určitého stylu metalové hudby, však vychází v první řadě z častých témat textů skladeb a názorů a postojů různých kapel, které tyto texty vytvářejí, spíše než z všeobecného přesvědčení fanoušků daného stylu; záleží na každém člověku – fanouškovi stylu, zda se s těmito prvky filosofie či ideologie nějakým způsobem ztotožní (a do jaké míry), nebo jestli daný styl bude poslouchat např. pouze kvůli hudbě. Někteří metalisté mohou, jak již bylo zmíněno výše v souvislosti s významem vizuálních prvků, využívat například symboly související s filosofií, která se vyskytuje v jejich oblíbeném stylu metalové hudby, aniž by pro ně měly tento význam: „...*tam je těžký odhadnout, kdo to doopravdy jakoby... myslí vážně, nebo takhle, to všechno.*“ (Standa) Zejména jde o symboly satanismu, nejčastěji využívané v black metalu a mající jak satanistický význam, tak i význam pouhého odporu ke křesťanství a současné společnosti. Právě satanismus a křesťanství, které s větší či menší četností prochází různými styly, vytváří na základě své filosofie také různé názorové proudy v rámci metalu: [Má metal jako celek nějakou filosofii?] „*No tohle se spíš odvíjí třeba od toho křesťanskýho a satanistickýho, prostě satanisti říkají jako – my věříme d'áblu a nechceme mít nic společnýho s Bohem, a křesťani říkají pravej opak, takže třeba jsem byla na srazu křesťanských metalistů na Slovensku a tam prostě my jsme modlili za ty satanisty, aby přešli na druhou stranu. No, ale [filosofie] asi jenom v tomhleto smyslu.*“ (Markéta)

V black metalu se kromě satanistické filosofie, která se zde objevuje nejčastěji ze všech stylů metalové hudby, vyskytují další tendence, vlivem kterých je specifický nejen z hudebního hlediska, narozdíl od některých jiných stylů. „...*je to... takový obrácení člověka vlastně k sobě samýmu ... nebo spíš odmítavej postoj ke světu, trochu nějakěj nihilismus a tak. ... thrash, ten řekl bych že teda nemá nějak hlubokou myšlenku, že tam v podstatě hrajou na tři nástroje většinou, kytara, basa, bicí, a tam to opravdu, řekl bych ta hudba je jako dělaná k tomu, aby člověk šel pod pódium, začal házet hlavou, začal tam pogovat, dělat kotle, a tak dále, a řídit. Ta hudba není zdaleka tak emotivní, ani tak není myšlená, jako třeba ten black, kterej je opravdu zase řekl bych dost introvertní hudba.*“ (Dan)

V souvislosti s filosofií někteří zmiňovali postoje a skutečnosti, které v podstatě v metalu nejsou nijak explicitně vyjádřené, ale které někteří metalisté chápou jako to, čím se jejich subkultura odlišuje od většinové společnosti nebo se vůči ní vymezuje: „*Možná v určitém smyslu je člověk... jaksi... si o sobě myslí, že je v takový tom elitistickým smyslu, že je odlišnej od tý... mainstreamový dejme tomu společnosti, a prostě... že ví něco, nebo zdá se mu, že ví něco víc, než nějakěj obyčejnej, běžnej, posluchač rádia třeba, nebo takhle.*“ (Standa) Někteří metalisté zdůrazňují prvky nonkonformity, které se v metalu objevují, i když metalová subkultura není

kontrakulturou³⁴: „*Obecně metal? To je spíš taková řek bych rozevlátost, taková jakási forma svobody, proti většině společnosti... řekl bych. Trochu jakoby... takovej nevázaný způsob života.*“ (Dan) „...*pro neznalce, nebo pro člověka, kterej to neposlouchá, ani o tom neví, tak pro něj všechno je to heavy metal, a je úplně jedno, co ti lidi hrajou, produkují, nebo co poslouchají. Pro ně je to heavy metal. A pro ně je to něco, co je strašně tvrdý, strašně rychlý a je to strašně... je to muzika kterou by si normální člověk nepustil, jo, a kterou když člověk dá na MTV, tak se musí vysílat po desátý. Takže asi... podle mě ten metal má prostě filosofii v tom, že prostě... nastavuje... nastavuje dnešnímu světu zrcadlo, už jenom téma textama a tím, jakej je.*“ (Snape)

Metalista a většinová společnost

Zkušenosti informátorů s reakcemi majority na jejich vzhled nebo na skutečnost, že poslouchají metalovou hudbu a jsou členy metalové subkultury, se různí. Všichni však uvádějí, že s určitými reakcemi na svůj vzhled, ať více či méně nápadnými, se rozhodně setkávají u cizích lidí na veřejnosti, například při cestě hromadnou dopravou apod. Může jít jen o zvědavost ze strany spolucestujících, pro které je člověk s metalovou vizáží zajímavou atrakcí – „...*kolikrát se mi stalo že jsem jela někde v metru, a viděla jsem, že na mě dlouho lidi zírají, a už jsem z toho byla úplně naštvaná, a pak se mě zeptali – jé, ty zipy na těch kalhotách se dají rozepínat? A já říkám, no, a oni, jé, to je dobrý!*“ (Míša) [Když jsi dřív nosil některý ty věci, stávalo se ti, že by na tebe lidi nějak reagovali?] „*Vzhledem k tomu, že poslouchám metal docela od raného věku, tak stávalo, sem tam, spíš nějaký pohledy... určitě na tebe lidi koukaj, protože když jedeš metrem, tak přece jenom to metro není plný mániček.*“ (Bizzaro) nebo zmatené pohledy lidí, kteří mají k takové vizáži jiné asociace a jsou udiveni, když ji na metalistovi vidí v jiné souvislosti – „...*když se držím někde v tramvaji, a je vidět ten náramek [se svatými obrázky], tak nevědí, co si myslet. Jo, když vidí ten křížek na krku, fakt nevědí co si mají myslet... takový ty zmatený obličej jako – cože, co to má bejt?*“ (Markéta) či jednoduše někdy až obtěžující pozorování - „...*lidi koukaj, koukaj blbě občas...*“ (Snape) „...*jasně, všichni po tobě koukali, když jsi jinak oblečená než oni...*“ (Johanna) [Jak na tebe reagovali lidi, když jsi nosila ty věci?] „*Jo, jako koukali na mě divně.*“ (Míša) Někdy už jsou však reakce ze strany cizích lidí v běžných každodenních situacích nepříjemnější – někteří z informátorů se setkávají s opovržením či podceňováním nebo dalšími negativními reakcemi: „*každej si myslí, že když vypadám divně, tak jsem blbá a nemám peníze a hrozně se učím a tak ... já někam přijdu, všichni vidí jak jsem oblečená, všichni se diví, jé, ty studuješ vejšku? Nebo vždycky když zjistili, že mám vyznamenání, úplně – jó? Ty jseš chytrá, nevypadáš na to!*“ (Míša) „*Koukají se na mě tak s opovržením, nebo jako ... „já jsem ten lepší“ ...*“ (Markéta) „...*většinou spíš lidi očekávají hlupáka... pak když teda občas poznaj že nejsem hloupej, tak jako dobrý.*“

³⁴ Kontrakultura je taková subkultura, která je v přímém rozporu s většinovou ideologií (Heřmanský, Novotná, 2011). Tento rozpor se sice může v některých případech objevovat u jednotlivých kapel nebo členů metalové subkultury (někdy například v black metalu), avšak není spojen s podstatou této subkultury jako celku.

(Mephisto) „Ještě pořád je strašně předsudků a tak dále, a lidi většinou zareagují spíš negativně a když ne, tak opravdu nevědí o co jde ... setkal jsem se třeba s posměchem nebo vyloženě nějakým hloupejma řečma lidí, který o tom nevěděli prakticky vůbec nic...“ (Dan)

S různými předsudky ze strany konkrétních příslušníků majority se metalisté setkávají poměrně často; může jít zejména o obavy z člověka s metalovou vizáží či očekávání nevhodného chování z jeho strany: „...já ještě nejsem úplně nejmenší, a s těma podpatkama takovejma, je to ještě o něco víc, takže asi to budilo respekt, nebo aspoň si říkali, ten sice vypadá jak kretén, ale nebudeme radši nic říkat...“ (Martin) „...koukaj, co ze mě vyleze, jestli se nebudu třeba někde věšet za madla, nebo jestli tam nebudu zapalovat ohýnek nebo já nevím.“ (Mephisto) Poměrně často se také metalisté setkávají s předsudky toho typu, kdy si lidé asociují metal nebo metalovou vizáž buď přímo se satanismem nebo nekonkrétněji s antikřesťanstvím apod. „'Kam chodíš do školy'? Na křesťanský gymnázium. 'A to jako nevíš, že tam chodí metalista?'“ (Markéta) „V metru jsem potkal člověka ... ten člověk mi začal říkat, jestli jako jsem si vědom toho co dělám, a že když se k Bohu jako vrátím, tak že mě přijme...“ (Mephisto) „...jednou se mi stalo, že se přede mnou babičky pokřičovaly ... nějaký týpek na mě řval, že Satan si pro tebe přijde!“ (Lilith) „Třeba teď jsem nastoupila do práce a ptal se mě tam nějaký člověk, jestli jsem satanistka... říkám že ne, ale že prostě poslouchám tohle a tohle, a že asi díky tomu mu to tak přijde...“ (Míša) „V kostele, taky se na mě lidi občas koukaj – co ta tady dělá? Nebo s bráchou, šli jsme někde a měli jsme pyramidky, a stavili jsme se cestou kouknout do nějakého kostela. A ti lidi na nás koukali jako – jdou to podpálit, nebo vykrást? Ale fakt, takový hnusný pohledy...“ (Markéta) Lidé mají často o metalistech určitá vlastní očekávání, a jsou potom někdy překvapeni, když metalista těmto očekáváním neodpovídá: „...třeba lidi překvapuje, že já řeknu, no poslouchám metal, a oni, ty posloucháš tohleto, jo to je pěkný, a řeknu, ale miluju vážnou hudbu. Mám strašně rád operu ... a teď už lidi na mě koukaj divně. Sakra, ty jsi poslouchal Labutí Jezero? Ano, a příští tejdén se chystám do opery. A oni, už si klepaj na čelo, ten je dementní, nebo tak ... jim přišlo divný, že poslouchám i jiný věci, který třeba poslouchají i oni, a na který ani třeba nevypadám, že poslouchám.“ (Snape) Pro některé členy většinové společnosti má metal mnohdy nekonkrétní negativní význam: „...ani jsem nepochopil proč, ale metal pro ně bylo prostě... sprostý slovo.“ (Dan) „...to mi říká spousta lidí, který ten metal neposlouchají, řeknou hele, já jsem ten metal poslouchal třeba v šestnácti letech, pak jsem toho nechal, to byla tak strašně depresivní hudba, to má na tebe hrozný psychický vliv.“ (Snape)

Pravděpodobně nejčastější jsou ze strany majority ovšem reakce neutrální. Někteří z informátorů jsou přesvědčeni, že lidé si na metalovou subkulturu v současnosti více zvykají a metalisté už nebudí takovou pozornost, jako dříve. „Nikdy jsem neměl nějakou zvláštní nebo neadekvátní reakci, nikdy se mi nestalo, že by se na mě někdo koukal úplně nějak... jako koukají se lidi na ty nášivky a podobně, ale ne že by...“ (Standa) „...dneska jak už je to takový víc jako protlačovaný hlavně v těch médiích, jako co se týče hudebních televizí, tak už... dneska už to ti lidi víceméně berou. A řekl bych, že to i respektují, řeknou prostě, je to jeho volba.“ (Snape) Se spíše neutrálními reakcemi se také nejčastěji metalisté setkávají či setkávali dříve ve svém okolí, například mezi spolužáky a učiteli na základních a středních školách, v zaměstnání a u svých známých. „...nikdy jsem se nesečkala s tím, že by někdo mnou opovrhoval, nebo že by se se mnou někdo nebavil kvůli tomu, co poslouchám nebo jak

chodím oblékaná ... tam spíš si lidi drží od tebe odstup, myslím si že ta černá na lidi působí jako trošku odstrašující ... ale spíš to bylo kvůli tomu, že jsem se třeba neusmívala pořád, že nejsem takovej ten typ...“ (Johanna) „Tak byla jsem divná, no ... ale jako nikdy jsem neměla problém s tím, že by mi třeba řekli že jako vypadám hrozně, nebo něco takovýho, spíš že si mě každé díky tomu pamatoval. Nikdy jsem neměla nějaký vyloženě špatný reakce nebo něco takovýho.“ (Míša) „...ve škole, ono nás tam bylo víc, takže že by jako někdo čuměl jako že tyjo, že bych byl jako nějaké hroznej exot, tak to ne.“ (Martin) „...maximálně ve škole se mě někdo zeptal, když jsem šel třeba na školu, tak jako – hej, ty posloucháš jako nějaký takovýhle kapely, jo... ale nemůžu říct, že bych se s tím vyloženě setkal v nějakým negativním smyslu.“ (Bizzaro)

Informátoři se však setkávají také s kladnými reakcemi na jejich vzhled, i když je jich méně, než těch neutrálních nebo negativních. Mohou pocházet také od zcela cizích lidí: „...nějaké týpek na nás s kámoškou právě čuměl v tramvaji, něco pronesl a odešel zrovna ven, takže jsme neměly ani nějak... sílu zareagovat, a babča, taková sedmdesátiletá, se otočila a říká, holky, kašlete na něj, mně se líbíte, hrozně vám to sluší.“ (Lilith) Nejčastěji však jde o pozitivní reakce ze strany blízkého okolí metalisty: „Setkal jsem se s tím, že když jsem znal lidi dlouho, a třeba jsem řekl až pozděj, že poslouchám metal, tak ... byli schopní říct něco jako – „náš metalista“, a bylo to hezký, byla to ukázka toho, že jsem takovej jinej, nebo že oni vidí, že jsem trochu jinej, ale že proto mě mají taky rádi a že mě berou.“ (Dan)

Někteří z informátorů však upozorňují na to, že si reakcí okolí v podobě různých pohledů nebo takového jednání, které není nijak nápadné a metalistu osobně neobtěžuje, zejména pokud se jedná o reakce ze strany cizích lidí, nevšímají, nejčastěji proto, že je nezajímá, co si o nich členové většinové společnosti myslí. „Já to už nevnímám, po těch letech, ani když jdu někam na koncert, tak si řeknu, tak se dívejte ...vlastně jsem nikdy nezjišťovala, co si o tom lidi myslí.“ (Johanna) „Cizí lidi jsou mi úplně volný. Ať už je to v mhd, nebo někde na ulici, tak... mě nezajímají jejich reakce, já prostě o to nemám zájem.“ (Snape)

Velkou část informátorů také negativní reakce většinové společnosti zpravidla nijak neovlivňují, pokud nejsou nějakým způsobem extrémní nebo nesouvisí s něčím, co se dotýká konkrétně některého z nich jako jednotlivce. Jedná se přitom o metalisty, kteří nespojují svůj vzhled, jednání nebo skutečnost, že jsou metalisté, se vzdorem vůči majoritě. K reakcím většinové společnosti zaujímají neutrální postoj, stejně jako k názorům jednotlivých příslušníků majority na ně osobně, pokud nejde o blízké okolí daného člověka, například jeho přátele. „...já to vypouštím, je to každýho názor, jako chápu, že se každému metal nemusí líbit... vadí mi, když si o mně někdo myslí, že jsem satanista. Jinak ať si myslí, co chtějí. Neznají mě, tak nemají o čem mluvit.“ (Markéta) „Usměju se. Víš co, obvykle se tomu směju, ale stalo se i to, že fakt jsem z toho měla hnusnej zážitek, že týpek mě chtěl opravdu zmlátit.“ (Lilith) „...ať si o mně každé myslí co chce, to mi je docela ukradený.“ (Martin) Některým z nich ovšem naopak negativní reakce majority vadí a záleží jim na tom, co si o nich její příslušníci myslí, jaký na jejich osobu mají názor, a snaží se svým chováním vyhnout negativním zkušenostem s většinovou společností, například konformitou co se týče vzhledu. „Čím jsem starší, tak musím říct, že mi to vadí, a že mi to není lhostejný, a to je třeba ten důvod, proč já se tak už neoblíkám na veřejnosti, protože mi to přijde příjemnější, přijde mi to

pohodlnější, nějak výrazně nevybočovat, spíš mě těší, když pak tuhle spřízněnost můžu dát najevo opravdu ve skupině lidí, kteří vědí o co jde, kteří to ocení ... i kdyby si o mně nemysleli nic špatného, tak každopádně mně to třeba není příjemný, už jenom kdyby na mě ti lidi moc koukali, já to nemám rád.“ (Dan)

Většinou informátoři uvádějí, že nepovažují za nutné v případě kontaktu s někým, kdo má na metal a metalisty neopodstatněný negativní názor, snažit se takovému člověku vysvětlit, jaká je skutečnost, pokud by však nepatřil k blízkému okolí informátora nebo by neprojevoval o vysvětlení či diskusi zájem. „...*jestli by mně to za to stálo ... jestli by se na to zeptal někdo cizí, tak bych se na to asi vykašlal, ale ... někdo třeba z kamarádů kamarádů kteří by mě neznali, tak kdyby se mě na to zeptali, tak bych se jim to nějak snažil vysvětlit, kdybych to považoval za důležitý v tu chvíli.“ (Standa)* „*Kdyby chtěl... tak mu to samozřejmě vysvětlím, ale... když to okamžitě odsoudí a – hele, já se s tebou bavit nebudu, tak co já se mu budu vtírat.“ (Lilith)* Jiní se spíše v určitých situacích zpravidla pokouší, nebo by se případně pokoušeli, vyvracet předsudky a mylné soudy lidí, se kterými se setkávají. „*Záleží na jeho reakci, na tom, jak mi svůj názor sdělil, a pokud jsem viděl, že ten člověk není vyloženě nějaký idiot, tak jsem se mu snažil vysvětlit, že je možná trošku zatvrzelej a že to prostě tak není, o čem ta muzika je a že to není tak, jak to vnímá.“ (Bizzaro)* „...*snažil jsem se, většinou, a taky to někdy do jistý míry třeba šlo, protože... i když třeba nevěděli o co jde, tak dejme tomu byli schopní pak uznat, že já na to mám nějaký pohled, a ten je prostě jinej než jejich.“ (Dan)* Přesto to však většinou nepovažují za nezbytně nutné v případech, kdy dotyčný neprojevuje o vysvětlení nebo diskusi zájem. „*Asi bych ho nejspíš ignoroval, a kdyby se někdo vyloženě... hodně vofrňoval, tak bych se asi pokusil mu nejdřív dokázat, že má jenom nějaký předsudek. A kdyby to nepomohlo, tak bych ho, říkám, ignoroval.“ (Martin)*

Postoj k předsudkům, které jsou rozšířeny mezi většinovou společností a často prezentovány v některých médiích, je u mých informátorů v zásadě dvojího druhu. Některým existence těchto předsudků vadí a často mají za to, že pokud by byly odstraněny, vedlo by to ke zlepšení situace metalistů v rámci majoritní společnosti. [Vadí ti ty předsudky, který se objevují mezi většinovou společností, v médiích a tak?] „*Asi jo, protože se pokládám za normálního člověka, pro mě je to jakoby urážka, tak jak se to často prezentuje... nejsem člověk, kterej se válí ožralej na festáku ve tři odpoledne.“ (Bizzaro)* „...*ty předsudky by podle mě měly být nějak potírány, si myslím. Určitě jo, protože jsou nepravdivý, zbytečný, jako všechny předsudky ... jsou metaláci kterým by to mohlo třeba uškodit.“ (Johanna)* [Vadí ti, když se objevují ty předsudky v médiích?] „*To jo. Ze začátku mě třeba uráželo, i když vysílali Comeback, tak to jsem si říkala, jestli tohle je jako prototyp metalisty, tak že z nás dělají pěkný debily.“ (Míša)* Další naopak říkají, že protože s předsudky sami nemohou nic dělat, nezajímají je. „...*možná někdo si o tom udělá předsudek, ale... to je jeho věc, mně to nevadí. Co bych s tím za prvé dělal, a za druhé... ať si to myslí... to je taky na tom jakoby nějaký ten šarm, potom.“ (Standa)* „*Předsudky mě fakt nepálí. Protože když někdo má předsudek, tak ho má, protože ho chce mít, a co s tím můžu udělat. Jedině přesvědčit svým*

chováním, že je to jinak.“ (Mephisto) Někteří jsou dokonce proti jejich likvidaci, protože jim vyhovuje odstup, který vůči nim právě díky těmto předsudkům udržuje většinová společnost. [...třeba jsem říkala jedny slečně, že píšu o metalu, a že se scházím s těma metalistama... a ona na to, a ty se jich nebojíš?] „... *aspoň za tebou ti lidi nelezou a neotravujou tě v tramvaji a takhle ... udržuj je v tom, ať se nás bojí.*“ (Lilith)

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala chápáním příslušnosti k metalové subkultuře pro její členy, tím, do jaké míry s touto příslušností souvisí vizuální prvky typické pro metalovou subkulturu, a jaké významy těmto prvkům přisuzují metalisté. Protože tyto významy i podstata příslušnosti k metalové subkultuře se mohou lišit od nazírání na metalisty a metalové vizuální prvky ze strany většinové společnosti, zjišťovala jsem, s jakými reakcemi na metal a metalový vzhled se členové této subkultury setkávají, zda jsou pro ně tyto reakce důležité a zda nějakým způsobem ovlivňují jejich chování. Z výzkumu vyplynuly následující skutečnosti.

Styl a vizuální atributy metalové subkultury hrají při chápání své vlastní identity jako metalisty u jednotlivých příslušníků této subkultury různou roli. To, zda tyto prvky bude člen metalové subkultury využívat, případně v jakém množství, v jakých kombinacích a při jakých příležitostech, závisí zcela na jejich rozhodnutí a vkusu. Pokud metalista nevyužívá žádný z prvků metalového stylu a svým vzhledem se neliší od většinové společnosti, mezi ostatními členy subkultury jej to nijak neznevýhodňuje. Styl totiž v metalové subkultuře obecně není hodnocen výše, než zájem o metalovou hudbu. Právě zájem o metalovou hudbu je nezbytnou součástí příslušnosti k subkultuře, do jisté míry společně s vědomostmi o této hudbě (které se však mohou lišit podle doby členství v subkultuře).

Styl tedy v metalové subkultuře není příliš důležitou složkou subkulturního kapitálu³⁵, naopak velkou váhu zde má znalost metalové hudby, kapel a jejich historie. Také v metalové subkultuře se projevují rozdíly v hodnocení důležitosti stylu jednotlivci podle toho, jakou dobu je daný člověk členem subkultury; i zde bývá styl významnějším pro mladší členy³⁶. Metalisté, kteří se v subkultuře pohybují delší dobu, však neupřednostňují před stylem ideologii, protože v metalové subkultuře žádná společná ideologie neexistuje, ale právě výše zmíněnou část subkulturního kapitálu. Zatímco tak zejména pro mladší členy subkultury může být styl důležitou součástí chápání vlastní identity jako metalisty, pro jiné může být v tomto ohledu až na posledním místě.

Metalový styl obecně může mít několik významů, které se nemusí objevovat současně – pro metalistu může mít styl jak jediný z těchto významů, tak všechny současně, přičemž každému z nich může přiřadit jinou důležitost. Nejzákladnější z významů, který se objevuje u naprosté většiny metalistů, je význam estetický. Dalšími významy jsou souvislost s hudbou a souvislost se subkulturou; většinou spíše vedlejším významem pojmím se s aspektem souvislosti se subkulturou je odlišení od většinové společnosti. Existují některé konkrétní vizuální atributy, které mají kromě těchto ještě další významy; jedná se o symboliku náboženství, mytologie a magie. Tyto významy

³⁵ Koncepce subkulturního kapitálu (Heřmanský, Novotná, 2011).

³⁶ Tento jev je patrný ve všech subkulturách (Heřmanský, Novotná, 2011).

však s danými prvky nejsou neoddělitelně spojeny – pro některé z metalistů mohou mít i tyto prvky pouze některý z všeobecných významů. Nadto může každý konkrétní člen subkultury připisovat vizuálním prvkům, které využívá, vlastní význam.

Jak jsem již zmínila výše, metal nemá žádnou ideologii; jediná věc, která je společná všem metalistům, je zájem o metalovou hudbu, což však metalisté nechápu jako ideologii. Ideologii, nebo spíše filosofii, je možné objevit v některých z konkrétních stylů metalové hudby, avšak ani v rámci těchto stylů nejde o ideologii společnou všem metalistům, kteří je hrají a poslouchají. Záleží na každém jednotlivém metalistovi, zda zůstane u základního aspektu příslušnosti k subkultuře, nebo k němu přidá ještě aspekt dané ideologie či filosofie. Pro členy metalové subkultury je podstatou toho, být metalistou, v první řadě poslouchat metalovou hudbu a zajímat se o ni, pro některé současně také pohybovat se ve společnosti ostatních členů subkultury. Třebaže neexistuje ideologie procházející celou metalovou subkulturou, jsem přesvědčena, že je třeba metalisty považovat za subkulturu z toho důvodu, že se i přesto tato skupina lidí z některých hledisek odlišuje od většinové společnosti (v první řadě tím, že na základě společného zájmu o metalovou hudbu se sami navzájem chápou jako členové specifické komunity, kterou tento jejich zájem odlišuje od okolí, tím spíše, že v poměru k většinové společnosti jich je poměrně málo, a dále také existencí vlastního subkulturního stylu).

Zkušenosti s reakcemi ze strany majoritní společnosti na svou osobu mají jednotliví metalisté různé. Téměř všichni mají zkušenost s reakcemi více či méně negativními, které plynou buď z předsudků rozšířených mezi majoritou, nebo z očekávání konkrétních členů většinové společnosti, které si vůči metalové subkultuře vytvořili. Negativní zkušenosti mají metalisté obvykle s cizími lidmi; ti, kteří je osobně znají, reagují ve většině případů neutrálně nebo pozitivně.

Reakce většinové společnosti metalisty většinou neovlivňují, velmi často se o ně ani nezajímají. Na druhé straně jsou však i takoví, kterým záleží na tom, jaký názor na ně má většinová společnost. Metalisté se ovšem shodují v tom, že se před majoritou neuzavírají a pokud vidí zájem ze strany většinové společnosti, jsou ochotni diskutovat nebo vysvětlit, co je třeba.

Všeobecně se dá říci, že zatímco majoritní normy velmi často do značné míry ovlivňují to, kdy a v jaké míře bude metalista využívat prvky subkulturního stylu, zkušenosti s reakcemi většinové společnosti většinou nemají žádný vliv na nakládání se stylem. V metalové subkultuře a jejím stylu se sice objevují prvky nonkonformity, avšak ne vzdor proti společnosti (výjimku tvoří pouze část metalistů soustředěných kolem black metalu a jejich specifická filosofie, nebo velmi mladí členové subkultury, u kterých je potřeba vzdoru dána jejich věkem, ale nevychází ze subkultury).

Velké části metalistů vadí šíření předsudků spojených s metalovou subkulturou ve společnosti, zejména prostřednictvím médií, a jsou přesvědčeni, že je třeba tyto předsudky vymýtit. Existuje však i opačný názor, i když méně častý: předsudky mají

podle některých pro ně pozitivní důsledek v tom, že si většinová společnost udržuje od metalistů odstup, jenž některým z nich vyhovuje; tento odstup ponechává metalu do jisté míry také aspekt určité extravagance, který byl v metalu výrazný v jeho počátcích.

Přestože většina metalistů se setkala či setkává s nějakým typem negativních reakcí, zdá se, že nad nimi převažují reakce neutrální, což je pravděpodobně způsobeno tím, že v současnosti se metal a metalová subkultura dostává více do širšího povědomí veřejnosti, pro kterou už metalisté nepředstavují takovou odlišnost, jako tomu bylo dříve. Konečně někteří z metalistů mají zkušenosti i s pozitivním přístupem ze strany zcela cizích příslušníků většinové společnosti.

Zkoumat metalovou subkulturu je podle mého názoru poměrně těžké z toho důvodu, že zde téměř neexistují žádná subkulturní pravidla nebo normy, které by metalistům cosi určovaly a oni se podle nich z toho důvodu chovali. Jediné, co je v metalové subkultuře skutečně důležité, je záliba v metalu, zájem o tuto hudbu a její znalost; všechno ostatní už závisí zcela na každém jednotlivém metalistovi, jeho postojích a názorech. Přesto je však mezi metalisty patrný poměrně silný pocit vzájemné sounáležitosti. Jeden z mých informátorů formuloval důvod této sounáležitosti ze svého pohledu, když vyjádřil své mínění o snahách členů většinové společnosti provádět výzkumy metalové subkultury takto: „... *metal je v srdci, nemůžou si myslet, že ho dokážou prozkoumat.*“

BIBLIOGRAFIE

ALAN, J. (ed.) (2001): *Alternativní kultura: Příběh české společnosti 1945 – 1989*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny

ANDES, L.: Growing up punk. Meaning and comitment careers in a contemporary youth subculture. In: EPSTEIN, J. S. (ed.) (1998): *Youth culture. Identity in a postmodern world*. Oxford: Blackwell

DISMAN, M. (1993): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum

HEBDIGE, D. (1979): *Subculture: The Meaning of Style*. London: Routledge

HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál

HEŘMANSKÝ, M. (2009): *Kvalitativní analýza dat (prezentace)*. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8388>

HEŘMANSKÝ, M. a H. NOVOTNÁ: Hudební subkultury. In: JANEČEK, P. (ed.) (2011): *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze

KLOZAROVÁ, K. (2004): *Vizuální atributy punkové subkultury v Československu, respektive v České republice a na Slovensku*. Bakalářská práce. Praha: UK, Fakulta humanitních studií

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. (1996): *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum

MUGGLETON, D. a R. WEINZIERL (2003): *The Post-subcultures Reader*. Oxford, New York: Berg

PETEREK, L. (2011): *Životní styl a hodnotová orientace metalové subkultury*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Filosofická fakulta

PUNCH, K. F. (2008): *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál

SILVERMAN, D. (2005): *Ako robiť kvalitatívny výskum: Praktická príručka*. Bratislava: Ikar

SMOLÍK, J. (2010): *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada

STRAUSS, A. a J. CORBINOVÁ (1999): *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert

VANĚK, M. (2010): *Byl to jenom rock'n'roll?: Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956 – 1989*. Praha: Academia

WICKE, P. (1987): *Rockmusik. Zur Ästhetik und Soziologie eines Massenmediums*. Leipzig: Reclam

Popularizační literatura

CHRISTE, I. (2005): *Heavy metal: d'áblův hlas. Kompletní historie pro znalce*. Praha: BB Art

Dokumentární filmy

Bigbít (dokumentární cyklus) (1998), díl 40., Rockfesty a heavy metal (cca 1984 – 89).
Režie Václav KŘÍSTEK. Česká televize

Internetové zdroje

www.ireport.cz

www.wikipedia.org

www.antifa.cz

www.youtube.com

www.mtv.com

www.cirkevsatanova.cz